

බුදු දහමේ අධ්‍යාත්මය

(මහා මංගල සූත්‍රය)

ශ්‍රී කල‍්‍යාණධම් ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය

ග්‍රන්ථ මාලා අංක - 4

බුදු දහමේ අධ්‍යාත්මය

.....
(මහා මංගල සූත්‍රය)

සෑකසුම හා ප්‍රකාශනය

ශ්‍රී කලාභාණධර්ම ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය

ශ්‍රීදේවී මුද්‍රණයකි

පළමු වැනි මුද්‍රණය	1998 මැයි
දෙ වැනි මුද්‍රණය	1999 මාර්තු
තෙ වැනි මුද්‍රණය	2000 මාර්තු
සතර වැනි මුද්‍රණය	2002 අගෝස්තු
පස් වැනි මුද්‍රණය	2008 පෙබරවාරි

© සියලු හිමිකම් ඇවිරිණි

ISBN 955 - 9419 - 12 - 9

මුද්‍රණය

SRIDEVI
(ආ.ව.)

මහේන්ද්‍ර සේනානායක

ශ්‍රීදේවී ප්‍රින්ටර්ස් (ප්‍රයිවට්) ලිමිටඩ්

නො 27, පැපිලියාන පාර,

නැදිමාල, දෙහිවල.

වෙළුම : 2716709

හැඳින්වීම

සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් අනන්ත ලෝක සත්වයාගේ ඵෙහලෝකික පාරලෝකික අභිවෘද්ධි සාධනය උදෙසා මහා කරුණා පෙරදුරි ව දේශනා කොට වදාරන ලද තේර්යානික ශ්‍රී සද්ධර්මය අතරින් සුත්‍ර පිටකයේ බුද්දක නිකායට අයත් මහා මංගල සුත්‍රය බෞද්ධ පින්වතුන් අතර බහුල වශයෙන් ව්‍යවහාරයට පැමිණ ඇති එ මෙන් ම බෞද්ධයන්ගේ අතිශය ගරු සම්මානයට පාත්‍ර වී ඇති බුද්ධභාෂිත ධර්ම කොට්ඨාසයකි.

මෙහි සඳහන් අටතිස් මඟුල් කරුණු කුඩා දරු-දුරියන් අතර පවා බෙහෙවින් ප්‍රචලිත බෞද්ධ සංකල්ප බවට පත් වී ඇත. මංගල කාරණා තිස් අට සදහා ගතානුගතික ව ව්‍යවහාරයට ගොස් ඇති අර්ථකථනය ඉතා ප්‍රකට ඵකක් වෙත අතර බොහෝ සෙයින් ම ඒවායේ සමාන බවක් දක්නට ලැබේ. එ කී කරුණු පිළිබඳ ව ව්‍යවහාරගත ව ඇති තේරුම්වලින් ගම්‍ය වෙත සංකල්පවලට ඇතුළත් ධර්ම, සමාජයේ සාරධර්ම පෝෂණය කිරීමෙහි ලා බෙහෙවින් ඉවහල් වෙත බවට කිසිදු තර්කයක් නැත.

එහෙත්, මහා මංගල සුත්‍රය සඳහා ව්‍යවහාරගත ව එන අර්ථ කථනවලට හේතු යුක්ති රහිත ව නො බැඳී, විවේචනාත්මක ලෙසත් විචාරශීලී ලෙසත් ඒවා දෙස බලා මෙ ලෙස ඒ පිළිබඳ ස්වාධීන ව අදහස් දක්වන ලද අන් අවස්ථාවක් හෝ කෘතියක් හෝ මෙ තෙක් අපට දැන ගන්නට ලැබී නැත.

අපගේ ගුරුදේව, අපවත් වී වදාළ, පූජ්‍ය කෝට්ටේ දේවානන්ද මාහිමි පාණන් වහන්සේ විසින් මහා මංගල සුත්‍රයේ අර්ථ විග්‍රහය කෙරෙහි විහිදුවන ලද ආලෝක ධාරාව ඉතා සියුම් ය. බුද්ධ භාෂිතයක අර්ථ විග්‍රහ කළ යුත්තේ කවර මිත්‍රුම් දණ්ඩක් උපයෝගී කරගෙන ද යන වගට උන් වහන්සේ මෙ මගින් සෙසු උගත් ලෝකයාට නිවැරදි මග පෙන්වීමක් කර ඇත. මේ පොත උන් වහන්සේගේ ඒ නව ගමන් මග ඔස්සේ තැබූ පියවරෙහි සටහන් කීපයක් පමණි. පුද්ගලයන් හෝ සාධු සම්මත දෑ හෝ විවේචනයට ලක් කිරීමෙන් කිලිටි කර-නො ගත් උන් වහන්සේගේ අකුටිල

විවේචන ශක්තියට මේ කෘතිය හොඳ නිදසුනකි. එතුමාගේ තර්කන ශෛලිය සහ වාග් විලාසය රැකෙන සේත් පාඨකයන්ට ඉතා පහසුවෙන් තේරුම් ගත හැකි වෙන සේත්, මේ කෘතිය පාඨකයන්ට ඉදිරිපත් කිරීමට ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය විසින් විශේෂ පරිශ්‍රමයක් දරන ලදී.

මහා මංගල සූත්‍රය සඳහා පාරම්පරික ව එන අර්ථ කථනයට අමතර ව, සැලකිල්ල යොමු විය යුතු ඉහළ මට්ටමේ තවත් සියුම් අර්ථ විග්‍රහයක් මේ පොතෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ. මෙහි දැක්වෙන උසස් දහම් කරුණුවලින් ඔබගේ ධර්මඥානය දියුණු කොට සිතේ සැනසිල්ලක් ඇති කර ගැනීමට ඉන් රුකුලක් ලැබෙනොත් එය ම මේ පොතේ පරමාර්ථය මුදුන් පත් විමක් වෙනු ඇත.

සියලු සත්‍යයෝ නිදුක් වෙත්වා!

ශ්‍රී කල්‍යාණධර්ම ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය

ශ්‍රී කල්‍යාණධර්ම ආශ්‍රමය,
417, බෞද්ධාලෝක මාවත,
කොළඹ 7.
1998 මැයි 10.

අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව

ශ්‍රී ලංකාවාසී බෞද්ධයන් අතර "තුන් සූත්‍රය" නමින් ප්‍රකට කරණියමෙන්ත සූත්‍රය, මහා මංගල සූත්‍රය සහ රතන සූත්‍රය පිළිබඳ ව පූජ්‍ය කෝට්ටේ දේවානන්ද මාහිමිපාණන් වහන්සේ දේශනා කොට වදාළ අර්ථ විග්‍රහයන් අතරින් කරණියමෙන්ත සූත්‍ර විග්‍රහය උන් වහන්සේ ජීවමාන අවධියේදී ම මුද්‍රණය කොට පළ කරන ලදී. ඉතිරි සූත්‍ර දෙක පිළිබඳ විග්‍රහයන් ද පාඨකයන් අතට පත් කිරීමට ප්‍රමුඛත්වය දිය යුතු බැව් ශ්‍රී කල්‍යාණධම් ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලයේ අදහස විය.

මහා මංගල සූත්‍ර විග්‍රහය පාඨක ලෝකයා අතට පත් කිරීමට අදහස් කරන ලද්දේ ඒ අනුව ය. සාරවත් පිටපතක් සොයමින් සිටින විට ඒ අවශ්‍යතාව සපුරා ලන ලද්දේ පී. සමරවීර සිරිවඩින මහතා විසිනි. මේ පිටපතට එක් විය යුතු තැන් සහ එහි සකස් විය යුතු තැන් පෙන්වා දීමට එම්. එච්. ඩයස් මහතා, ජී. බී. දයානන්ද පෙරේරා මහතා සහ එම්. පී. පෙරේරා මහතා ඉදිරිපත් වූ හ. පොතකට යෝග්‍ය පරිදි භාෂාව නිසි ලෙස හසුරුවා පොත හැකි තාක් නිවැරදි ව සංස්කරණය කිරීමෙන් සහ සෝදු පත් බැලීමෙන් ද සිරිවඩින මහතා මේ කාර්යයෙහි ලා තවදුරටත් සහාය විය.

මේ පොත එළි දැක්වීම සඳහා ශ්‍රී කල්‍යාණධම් පෙරමුණේ ගරු අනුශාසක පූජ්‍ය මිරිහානේ නන්ද මහා ස්ථවිරයන් වහන්සේගෙන් සහ කේ. එම්. ආරියරත්න මහතාගෙන් ද ලැබුණේ නො මඳ සහායකි. ශ්‍රීදේවී මුද්‍රණාලය ද පොත අපට අවශ්‍ය පරිදි මුද්‍රණය කර දීමට උදව් විය.

ඒ හැමට ශ්‍රී කල්‍යාණධම් ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලයේ කෘතඥතාව උසස් ලෙසින් පිරිනැමෙන අතර ඒ හැම දෙනාට ම මේ පිත නිවනින් සැනසීම පිණිස ම හේතු වේවා යි අපි ප්‍රාර්ථනා කරමු.

ශ්‍රී කල්‍යාණධම් ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය

417, බෞද්ධාලෝක මාවත

කොළඹ 7.

2002. 08. 19

මහා මංගල සූත්‍රය

එවිං මෙ සුතං, එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාඨපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්ත වණ්ණා කෙවල කප්පං ජෙනවනං මහාසෙව්වා. යෙන භගවා තෙනුපසංකමී. උපසංකමීව්වා භගවන්තං අභිවාදෙව්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ධීතා ඛො සා දෙවතා භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣමාසි.

1. බහු දෙවා මනුස්සා ච
මංගලානි අචින්තයුං
ආකංඛමානා යොජ්ජානං
බුහි මංගලමුත්තමං.
2. අසෙවනා ච බාලානං
පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා
සුථා ච සුජනීයානං
එතං මංගලමුත්තමං.
3. පතිරූපදෙසවාසො ච
සුඛිඛෙ ච කතසුඤ්ඤතා
අත්තසම්මා පණ්ඩි ච
එතං මංගලමුත්තමං.
4. බාහු සච්චඤ්ච සිජ්පඤ්ච
විනයො ච සුසික්ඛිතො
සුභාසිතා ච යා වාචා
එතං මංගලමුත්තමං.
5. මාකා පිතු උපට්ඨානං
සුත්තදරස්ස සංගහො
අනාකුලා ච කම්මන්තා
එතං මංගලමුත්තමං.

6. දැනැස්වූ ධර්ම වර්ග ව
සෞඛ්‍යකාන්තයේ සංගහො
අනවර්තනි කම්මානි
එත. මංගලමුක්තම.
7. ආරක් විරක් පාපා
මර්ජපානා ව සක්කුමො
අප්පමාදො ව ධර්මෙසු
එත. මංගලමුක්තම.
8. ගාරවො ව නිවානො ව
සන්තුවිධී ව කතකුසුතා
කාලෙන ධර්මසවණං
එත. මංගලමුක්තම.
9. ඛන්තී ව සොච්චස්සතා
සමණානකුච්ච දස්සනං
කාලෙන ධර්මසාකච්චා
එත. මංගලමුක්තම.
10. තපො ව බුභ්මවරියං ව
අරියසච්චානදස්සනං
නිබ්බාන සච්චිකිරියා ව
එත. මංගලමුක්තම.
11. ජුට්ඨස්ස ලොකධර්මෙහි
චිත්තං යස්ස න කම්පති
අසොකං විරජං බෙමං
එත. මංගලමුක්තම.
12. එතාදිසානි කතාන
සබ්බස්මපරාජිතා
සබ්බස්ම සොඤ්චිං ගච්ඡන්ති තං
තෙසං මංගලමුක්තමන්ති

එවිට මෙ සුතං, එකං සමයං හගවා
 සාවත්ථියං විහරති ජේතවනෙ
 අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ
 ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා
 අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්ත
 වණ්ණො කෙවලකප්පං ජේතවනං
 ඔභාසෙත්වා යෙන හගවා
 තෙත්ථසංකමි. උපසංකමීත්වා
 හගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං
 අට්ඨාසි. එකමන්තං ධීතා ඛො සා
 දෙවතා හගවන්තං ගාථාය අඪ්ඨ
 ඤ්ඤාසි.

මා විසින් මෙසේ අසන ලදී. එක්
 සමයෙකහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
 සැවැත් නුවර අනෙපිඬු සිටුහුගේ
 ජේතවන අරමිහි වැඩ වසන සේක.
 එකල්හි, එක්තරා දේවතාවෙක් රැ
 බෝ වූ කල්හි ගෝභාසම්පන්න
 වර්ණයෙන් මුළු දෙවිරම ම
 බබුළුවමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
 වැඩහුන් තැනට පැමිණියේ ය.
 පැමිණ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද
 එකත්පස්හි සිටියේ ය. එකත්පස්හි
 සිටි ඒ දේවතාවා ගාථායෙන්
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙසේ
 ප්‍රකාශ කළේ ය.

(1)

මහා මංගල සූත්‍රය

වනය, අභිධම්ම, සූත්‍ර යන තුන් පිටකය අතරින් සූත්‍ර පිටකයේ බුද්දක නිකායට ඇතුළත් මහා මංගල සූත්‍රය බුද්ධත්වයෙන් තුන් වැනි වසරේ සැවැත් නුවර දෙවරම් වෙහෙරෙහිදී එක්තරා දේවතා කෙනකුන්ගේ අයැදුම පරිදි බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද්දකි.

ආරාධනාව කරන ලද්දේ “දේවතා” කෙනකු විසින් බව පාඨයෙහි දැක්වේ. මෙ කී දේවතා යන වචනය “දේව” යන වචනය මුල් කොට ගෙන සෑදී ඇත. ‘දේව බව’ නොහොත් ‘දේවත්වය සහිත’ යන අර්ථය “දේවතා” යන පදයෙහි වේ. පාලනය වූ නොහොත් පාලනය කරන යන අදහස දේව යන්නට දිය හැකි ය. මේ අනුව, ආරාධනාවට පැමිණි තැනැත්තා දේවත්වයෙහි පිහිටි තැනැත්තෙකි.

බුදු රජුන් හමුවට දේවතාවා පැමිණියේ රාත්‍රියෙහි පෙර යම ඉකුත් ව ගිය කාලය තුළ බැව්නුත් ස්වකීය ආලෝකයෙන් දෙවරම භාත්පස බිබුළුවා පැමිණි වග සඳහන් වෙන බැව්නුත් එසේ පැමිණියේ දිවා ලෝකයේ සිට පැමිණි දෙවියකු ම මිස මනුෂ්‍යයකු විය නො හැකි බැව් සමහරකුගේ මතය වේ. මේ දෙවියාගේ නම සඳහන් නො වේ.

“අභික්කන්තාය රත්තියා” යන්නෙහි “අභික්කන්ත” ශබ්දයෙන් ඉකුත් ව ගිය යන අදහස මෙන් ම ඉදිරියට ගිය යන අදහස ද ලැබේ. පෙරයම ඉක්ම ගිය කල්හි යන අදහස ගෙන තිබෙන්නේ ඉක්ම වූ දෙයක් වෙන නැති බැවිනි. පෙරයම ඉකුත්

ව ගිය පසු ලබන්නේ මැදියම ය. රාත්‍රිය ඉදිරියට ගියාය යි කීමෙන් හැඟෙන්නේ ද මේ අරුතම ය. එ හෙයින්, මේ සිද්ධිය වී තිබෙන්නේ බොහෝ රැ වුණාට පසුව ය යන අදහස ගැනීම යුක්ති සහගත ය.

උත්පත්ති දේව, විසුද්ධි දේව, සම්මුති දේව යනුවෙන් දේව කොටස් ප්‍රධාන වශයෙන් තුනකි. දේව නිකායෙහි උපත ලද්දේ උත්පත්ති දේව නම් වේ. රජවරු සම්මුති දේව වෙති. 'දේවයන් වහන්ස' යනුවෙන් රජවරුන් අමතනු ලබන්නේ එහෙයිනි. චිත්ත විසුද්ධිය නොහොත් සෝවාන් ආදි අධිගම ලාභිහු විසුද්ධි දේව වෙති.

පාලනයක් ඇති තැන දේවත්වය පවත්නා අතර පාලනයකින් තොර තැනක දේවත්වයක් නැත. මිනිසුන් අතර යම් කෙනකු නමාගේ සිත පාලනය කරතොත් ඔහු දේව තත්වයට අයත් වුවෙකි. සිත පාලනය කිරීමෙන් එහි ප්‍රභාස්වර භාවය මතු වේ. මේ අනුව, සිත දියුණු තත්වයට පත් කැර ගත් මනුෂ්‍යයකුට ප්‍රභාස්වර භාවයෙන් යුතු ව දෙවිරමට පැමිණීමට හැකි ව තිබුණි. පැමිණි දේවතාවා ජේතවනය බැබලවුයේ නික්මුණා වූ වර්ණයෙන් බව යි සුත්‍ර පාඨයෙහි දක්වෙන්නේ. රැ මැද යම දෙවි ලොව සිට එන දෙවියන්ට පමණක් බණ කීම සඳහා වෙන් කරන ලදැයි සිතීම වැරදි ය. බුදු වරයකුට එය කළ නො හැක්කකි. එබඳු දෙවියන්ට මිස ඒ වේලාවට මනුෂ්‍යයන්ට උන් වහන්සේ හමුවීමට නො හැකි අන්දමේ බාධාවක් පනවා තිබුණු බවක් කො තැනකින් වත් තහවුරු කළ හැකි නො වේ. එ බැවින්, මැදියම් රැයෙහි පැමිණියේ දිව්‍ය ලෝකයේ සිට ආ දෙවියකු ම යයි නිගමනය කිරීම වැරදි ය. මෙ සේ ආවේ දෙවි ලොව දෙවියකු ය යන්න ද බැහැර කළ යුතු නො වේ. මේ අනුව, මංගල කරුණු විවාරීම සඳහා දෙවිරමට පැමිණියේ එක්කෝ දෙවි ලොවින් ආ දෙවියෙකි. නැතහොත්, සිත දියුණු කර ගත් මිනිසෙකි. ඒ කෙසේ වෙතත්, මෙහි ලා මුඛ්‍ය වශයෙන් වැදගත් වෙනුයේ පුළුල් ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කොට වදළ දහම් කරුණු ය.

ඒකමන්තං

මෙයින් අදහස් කෙරෙන්නේ පැමිණි දේවතාවා එකත්පස් ව සිටි බව යි. එක් අත්පසකින් සිටිනවා යැයි කියන්නේ කුමක් ද? මෙය ඉගෙන ගත යුතු වැදගත් කරුණකි. සැලකිය යුතු පුද්ගලයකු ඉදිරියේ කෙසේ හිඳ ගත යුතු ද, කෙසේ සිටගත යුතු ද යන්න මින් ඇඟවේ. එකත්පස් ව සිටීමට කරුණු කිපයක් සම්පූර්ණ විය යුතු ය.

- ❖ මුහුණ ඉදිරියෙන් නො සිටීම
- ❖ පිටුපසින් නො සිටීම
- ❖ දකුණු අතට කෙළින් නො සිටීම
- ❖ වම් අතට කෙළින් නො සිටීම
- ❖ ඉතා ළං ව නො සිටීම
- ❖ ඉතා ඇත් ව නො සිටීම

යන මේ කරුණු ඉන් ප්‍රධාන ඒවා ය.

මුහුණ ඉදිරියෙන් සිටීම හෝ ඉදීම ගරු-සරු මදි ය. පිටුපසින් සිටියොත් පෙනෙන්නේ නැති නිසා අදහස් හුවමාරුවට එය බාධාවකි. දකුණු අත හෝ වම් අත හෝ පැත්තෙන් සිටිය හොත් අංශක 90 ක පමණ පරතරයක් සෑදෙන බැවින් මුහුණ බලා කථා කිරීම වෙහෙසකර වේ. හැරී බැලිය යුතු නිසා ය. වැඩිය සමීප වී සිටිය හොත් කථා කරන විට කෙළ බිඳු විසි වෙන්නට පුළුවනි. රෝගයකින් පෙළෙනොත් ඒ රෝගය ස්පර්ශ වීමේ ඉඩකඩ ද වැඩි ය. වඩා සමීප වීම ගරුසරුව අඩු වීමක් ද වේ. ඕනෑවාට වඩා ඇතින් සිටිය හොත් කථා කරන වචන පැහැදිලි ව ඇසීමට බාධාවකි. ඒ නිසා සැලකිය යුත්තකු ළඟට ගිය විට මේ කරුණු පිළිපැදීම ශිෂ්ට සම්මත ක්‍රමයක් ලෙස බුද්ධ කාලයේදී පිළිපදිනු ලැබූ බව මෙයින් පැහැදිලි වේ.

අටියාසි

ඉදිම, නිදිම, සිටිම, ගමන් කිරිම යන මේ ඉරියව් සතරෙන් ඉදිම හෝ සිටිම පමණක් කෙනකු මුණ ගැසීමට ගිය විටදී යොදා ගනු ලැබේ.

බුදු රජාණන් වහන්සේ හමු වීමට හිඤ්ඤ, හිඤ්ඤණී, උපාසක, උපාසිකා පිරිස පැමිණිය හ. ඔවුන් අතර රජවරු, සිටුවරු සහ මැති ඇමතිවරු ද සාමාන්‍ය මහජනයා ද දුප්පත් මිනිස්සු ද වූහ. එ මෙන් ම, බ්‍රාහ්මණ, පරිව්‍රාජිකාදීහු ද උන් වහන්සේ වෙත පැමිණිය හ. දිව්‍ය බ්‍රහ්මයෝ ද උන් වහන්සේ හමු වීමට පැමිණි අය අතර වූහ. මංගල කරුණු විචාරීමට පැමිණි දේවතාවා හිඳගත් බවක් නො පෙනේ. මෙහි කියැවෙන්නේ ඒ දේවතාවා එකත්පස්හි සිටි බව ය.

හිඤ්ඤන් වහන්සේලා බුදු පියාණන් හමුවට ගිය විට උන් වහන්සේට වැඳ එකත්පස් ව හිඳගත් බව පැවසේ. “ඒකමන්තං නිසීදි” කියා හෝ “නිසීදිංසු” කියා හෝ ඒ බව ඒ ඒ සුත්‍රවල සඳහන් වේ. ආටානාවිය සුත්‍රයේ, බුදු රජාණන් වහන්සේ හමු වීමට පැමිණි ධනරට්ඨ, විරුඪ, විරුපක්ඛ සහ වෙස්සවණ යන සතර වරම් මහ දෙව් රජවරුන් උන් වහන්සේ වැඳ එකත්පස් ව හිඳගත් බැව් ඒ සුත්‍රයේ සඳහන් වේ. ඔවුන් සමග පැමිණ පිරිස ද ඒ අනුව හිඳගත් බැව් දක්වේ.

බහු දේවා මනුස්සා ච
 මංගලානි අවිත්කස්සං
 ආකංඛමානා සොක්ඨානං
 බ්‍රැහ්මි මංගල මුක්තමං

බොහෝ දෙවියෝ ද, මනුෂ්‍යයෝ
 ද, මංගල කරුණු මොනවාදැයි
 සිතූ හ. යහපතට හේතු වෙන
 කරුණු දනගැනීමට රිසි (අපට)
 උතුම් මංගල කරුණු කියා දෙනු
 මැනවි.

(2)

මංගල කෝලාහලය

2 දු රජාණන් වහන්සේ මහා මංගල සූත්‍රය දේශනා කළ අවස්ථාව වෙත විට මංගල කෝලාහලයක් පැවති බව පොත-පතේ සඳහන් වේ. කෝලාහලයක් ඇති වෙන්නේ මත හේදයක් පවතින නිසා ය. මංගල යනු සෑප ලැබීමේ මාර්ගය කුමක් ද යන කාරණය පිළිබඳ ව සමාජයේ දෙපක්‍ෂයක් අතර කලක් තිස්සේ පැවති මත හේදයකි. ලෞකික ධන ධාන්‍යාදී සෑප සම්පත් වැඩි වැඩියෙන් ලබා ගනිමින් අධික ලෙස ඉඳුරන් පිනවීමෙහි නිරත වූ කොටස් එය සෑප ලැබීමේ මාර්ගය ශුචි කියා පාත්‍රනට වූ හ. ඒවායේ නිසරු බව දුටු තවත් කොටසක් සිත පාලනය කිරීම සෑප ලැබීමේ මාර්ගය සේ දුටු හ. මුල කී කොටස ධනය, බලය සහ ශක්තිය වර්ධනය කොට ඇස්, කන් ආදී ඉඳුරන් පිනවීම පසස්තා බැව් පැවසූ අතර දෙ වැනි ව කී අය ලෝකීය ධන සම්පත් අතහැර දමා සමාධි, ධ්‍යාන, භාවනා මගින් සෑපය සෙවූ හ. සෑපය තහවුරු කර ගැනීමට මේ දෙපක්‍ෂය ම වෙර දරූ හ. රටේ පැවති මංගල කෝලාහලය මෙය යි.

මෙහි දේව කොටස නම් ඉඳුරන් පාලනය කිරීම තුළින් සෑප ලැබිය හැකියැ යි සිතූ පිරිස යි. මනුස්ස නම් සතර අපායට යාමේ අයිතිවාසිකම් බැහැර නො කළ විත්ත මට්ටම් ඇති පිරිස යි. මංගල නම් කවරේද යි විචාළ තැන් සිට බුදු රජාණන් වහන්සේ සෑප ලැබීමේ මාර්ගය පැහැදිලි කළ සේක. ලෞකික ජීවිතයෙහි අනුසස් නො දක්වා රහත් බව කෙළවර කොට නිවන් මග පියවරෙන් පියවර ලිහා දක්වීමේ අති උත්කෘෂ්ට ලක්‍ෂණය බුදු රජාණන් වහන්සේ වදළ වෙතත් සූත්‍ර

දේශනාවන්හි මෙන් ම මහා මංගල සූත්‍රයෙහි ද ඉතා පැහැදිලි ලෙස දැකිය හැකි ය.

බොහෝ දෙවියන් ද මනුෂ්‍යයන් ද සැප සෙවීමේ මාර්ග ගැන සිතූ බැව් “බහු දෙවා මනුස්සා ව” යන්නෙන් කියැවේ. ඉහත කී පරිදි සැප ලැබීමට හේතු වෙන කරුණු කුමක්ද යි යන්න මුල් කරගෙන මිනිසුන් දෙ පසට බෙදී ඇස, කණ, දිව, නාසය, ශරීරය යන ඉන්ද්‍රියයන්ට හමු වෙන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ යන මේ නිමිති ප්‍රිය මෙන් ම අප්‍රිය ද විය හැකි බැව් එක් පසක් කියන්නට වූ අතර ධ්‍යාන, භාවනා ආදියෙන් දුක් විඳිනවා මිස සැපතක් නො ලැබෙන බව අනෙක් පස කියා පාන්නට වූහ. ඉන්න කල් ණයට අරගෙන හෝ කාලා-ඇදලා ඉන්නවා මිස මැරිල ගියායින් පසු සිදු වෙන දේ සිතන්නට වුවමනා නැතැ යි එකී කොටස කියන්නට වූහ.

මිනිසුන් අතර මෙ සේ හටගත් විවාදය දෙවියන් අතරට ද ගොස් වාතුර්මනා රාජකය, තාවතිංසය, යාමය, තුසිතය, නිර්මාණ රතීය, පරනිර්මිත වසවරතීය යන සදෙව් ලොව දෙවියන් ද මේ විවාදයට පටලැවුණු බව කියනු ලැබේ.

දෙවියන්ගෙන් නො නැවතී, බ්‍රහ්ම පාරිසප්පයේ සිට අකණ්ඨාව දක්වා වූ බ්‍රහ්ම ලෝක දහසයෙහි ද මේ මංගල කෝලාහලය පැතිර ගිය බවත් ඔවුනොවුන් අතර මේ විවාදය නිරාකරණය නො වී දොළොස් අවුරුද්දක් මුළුල්ලේ පැවතුණු අතර තව්තිසා දෙව්ලොව දෙවියකු දෙවිරමට පැමිණ බුදු රජාණන් වහන්සේගෙන් මෙ සේ මංගල කරුණු විවාළ බවත් පොත්වල සඳහන් වේ.

තමාට සැප දෙන කරුණු ගොනු වී ඇති නිසා මෙය මංගල සූත්‍ර නම් වේ. අතිශයින් ම තමාට සැප ගෙන දීමට සමත් කම ඇති කරුණු ගොනු වී ඇති බැවින් මහාමංගල සූත්‍ර නම් වේ.

මෙ කී මංගල කරුණු සම්මුති, පරමාර්ථ වශයෙන් දෙයාකාර වේ. ලෝක සම්මත වශයෙන් ජීවිතයට සැප ගෙන දෙන කරුණු සම්මුති මංගල වේ. ඒවා තාවකාලික යි. නිරන්තර සැපයක් ගෙන දෙන කරුණු පරමාර්ථ මංගල යි. පරමාර්ථ මංගලය ලෝකෝත්තර යි. ලෝකීය තත්ත්වය ඉක්මවා ක්‍රියාත්මක වෙන බැවින් ලෝකෝත්තර යි.

අසෙවනා ව බාලානං
පණ්ඩිතානං ව සෙවනා
සුඛා ව සුචරිතානං
එතං මංගලමුක්තමං

බාල ඇසුරට පත් නො වීම ද,
පණ්ඩිත ඇසුරට පත් වීම ද, පිදීම
ද, සුදනු ලැබීමට සුදුසු වීම ද,
මේවා උතුම් මංගල කරුණු ය.

(3)

අසෙවනා ව බාලානං

වහාරයේ පවතින තේරුම නම් නරක පුද්ගලයන් ඇසුරු නො කිරීම මංගල කරුණක් හෙවත් සැපයට හේතුවක් වෙන බව යි. අසවල් පුද්ගලයන් ඇසුරු නො කළ යුතුය යි නියමයක් කිරීම බුදු වරයන්ට කළ නො හැකි ය. එ සේ වෙතොත් තමන් වහන්සේ ද ඒ නීතිය එ සේ ම පිළිපැදිය යුතු ය. එ විට සමාජයේ නරක පුද්ගලයන් සේ සම්මත අය ඇසුරට ගෙන ඔවුන්ගේ ඒ නරක ගතිය දුර ලා ඔවුනට සෙත සැලසීමට උන් වහන්සේට නො හැකි වෙනු ඇත. ඒ ඇරත්, හොඳ මිනිසා ය නරක මිනිසා ය කියා වෙන් කළ හැකි අය ලෝකයෙහි නැත. මිනිසුන් හොඳ හෝ නරක වෙන්නේ තම ක්‍රියාවට අනුව ය. එ බැවින් මෙය, තේරුම් ගැනීමේ පහසුව සඳහා ලෝක ව්‍යවහාරය ප්‍රයෝජනයට ගෙන ඒ තුළට පරමාර්ථ සත්‍යය ඇතුළත් කරනු ලැබ ඇති පුද්ගලත්වාරෝපණයකි. නැතහොත් පුද්ගලයකු ලෙස දක්වීමකි. එ සේ නොමැති ව, පුද්ගලයා කොන් කිරීමේ පහත් ආදර්ශයක් උන් වහන්සේ ලෝකයට දී නැත. බාල යන්නෙන් අදහස් වෙන්නේ කුමක් ද? ඉක්මන් කම, නො ඉවසීම, නුසුදුසුකම්, නො වටිනාකම් ආදි මේ සියල්ල “බාල” ධර්ම වේ. ඇසුරට ගැනීමට නුසුදුසු මේ ආදි පහත් ධර්ම ඇසුරු නො කළ යුතු බව යි මින් කියැවෙන්නේ. එ සේ නැති ව, පුද්ගලයන් ගැන මින් නො කියැවේ. තමාට දුක් දෙන ධර්ම සම්බන්ධ කර නො ගත යුතු ය යනු මෙහි පරමාර්ථ අදහස යි. එනම්, ලෝභ, දෝස, මෝහ, ආදිය යි.

පණ්ඩිතානං ව සෙවනා

‘බාල’ යන්නට ප්‍රතිවිරුද්ධ යෙදුමකි මේ ‘පණ්ඩිත’ යන වචනය. ඔහුගෙන් ලෝකයට කරදරයක් නැත. ඔහු ළඟ ඇත්තේත්, ඔහු තම ඇසුරට ගත්තේත්, තමාටත් ලෝකයාටත් යහපතක් ම සලසන ධර්ම යි. “හොඳ ධර්ම” යන අදහස දී ඇත්තේ ‘පණ්ඩිත’ යන වචනයෙනි. තමාට සැප දෙන ධර්ම ඇසුරු කළ යුතු බව යි මින් පැවසෙන්නේ. එනම්, අලෝභ, අදෝස, අමෝහ ආදිය යි. ඉන් සැප ලැබේ. පරම සැපය හෙවත් උත්තම සැපය ලැබේ. මහා මංගල කීවේ ශ්‍රේෂ්ඨ සැපය යි. අදහසක් පැවසීමට බුදු රජාණන් වහන්සේ අවස්ථාවට සුදුසු පරිදි ක්‍රම හතරක් උපයෝගී කරගෙන ඇත. එ නම්,

- (1) නිදසුන පෙරට දැමීම
- (2) නිදසුනට පෙර දේශනාව
- (3) සම්පූර්ණ අදහස කෙළින් ම පැවසීම සහ,
- (4) නො බැණ සිටීම

යන මේ සතර ය. මේ සුත්‍රයේදී මේ ක්‍රම සතර අතරින් සිදු ව ඇත්තේ පුද්ගලයාට ආරෝපණය කොට නිදසුන මුලට යෙදීම යි.

මෙය පුද්ගලයන් ගැන නොව, ආශ්‍රය කළ යුතු සහ නො කළ යුතු ධර්ම ගැන කැරෙන ප්‍රකාශයක් බැව් නියත වශයෙන් ම පැහැදිලි කරුණකි. එ සේ නැති ව, මේ ගාථා පදයෙන් කියැවෙන්නේ බාලය යි සම්මත පුද්ගලයන් සහ පණ්ඩිතය යි සම්මත පුද්ගලයන් ගැනය යි අප පිළිගනිතොත් පහත දක්වෙන අන්දමේ ගැටළු මතු වීමට ඉඩ ඇත.

“බුදු භාමුදුරුවෝ කියල තියනවා පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කරන්න කියල. ඒක නිසා මම ඒ පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කරල හොඳ මිනිහෙක් වෙන්නට ඕන” කියල බාල ය යි සම්මත පුද්ගලයෙක් පණ්ඩිතයකු මුණ ගැහෙන්න යනවා. එතකොට පණ්ඩිතයා කියනවා “බුදු භාමුදුරුවෝ කියල තියනවා බාලයන්

ඇසුරු කරන්න එපා කියල. ඒක නිසා තමුසෙලා වගේ අය ආශ්‍රය කරන්න මට බෑ. මාව හමිබ වෙන්න එන්න එපා.” කියලා. මේ විදියට බලන කොට තරක මිනිහකුට කවද වත් හොඳ මිනිසුන් ඇසුරු කිරීමෙන් හොඳ කෙනකු වීමේ අවස්ථාවක් ලැබෙන්නෙ නැහැ. ඒක බුදු වරයකුගේ ප්‍රතිපත්තියට එකඟ නැහැ. තමාට දුක් දෙන-පීඩා දෙන ධර්ම ඇසුරු නො කිරීමත් දුක් පීඩා නො දෙන ධර්ම ඇසුරු කිරීමත් තමාට මහත් සෑප පිණිස හේතු වෙන බව යි මෙහි සාරාංශය.

පසු තැවීමට හේතු වෙන ක්‍රියා කිරීම හොඳ නැති බවත් පසුතැවිල්ලට හේතු නො වෙන ප්‍රීතියෙන් සහ සොම්නසින් විපාක විදිය හැකි ක්‍රියා සිදු කිරීම හොඳ බවත් බුදු පියාණන් වදරා ඇත. එ සේ ම, කළු ධර්ම (අකුසල්) හැර දමා සුදු ධර්ම (කුසල්) ඇසුරු කිරීම පණ්ඩිත කම බවත් උන් වහන්සේ වදාරා ඇත. ධර්මපදයේ බාල වග්ගයේ සහ පණ්ඩිත වග්ගයේ මේ බව දක්වේ. තමාගේ දැනීම තමාට පීඩාවක් නො වෙන අන්දමට පරිහරණය කිරීමට හැක්කේ පණ්ඩිත තැනැත්තාට ය.

පුජා ව පුජනියානං

මීට අර්ථ දක්වන්නේ මේ වචන දෙක ම එකට ගෙන “පිදිය යුත්තන් පිදීම” ය යි විග්‍රහ කරති. මවු පියන්, වැඩිහිටියන්, ගුරුවරුන්, ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණාදීන් පිදිය යුත්තන් සේ දක්වති. පුජා යන්න වෙනමත්, පුජනිය යන්න වෙනමත් ගෙන මෙහි විස්තර කරනු ලැබේ. පුජා යනු පිදීමේ ස්වරූපය යි. පරිත්‍යාගය පුජාවේ ලක්ෂණය යි. පුජාව දනමය ස්වරූපයෙන් යුක්ත යි. ‘දන’, නම් අත්හැරීම යි. අත්හැරීමේ තත්ත්වයට සිත පැමිණීම ‘පුජා’ නම් වේ. ජීවිත සෑපයට හරස් ව ඇති ධර්ම අයින් කිරීම යි මින් අදහස් වෙනුයේ. මාන, උද්ධව්ව ආදී හැඟීම් ජීවිත සෑපයට හරස් වේ. තමාගේ ජීවිතයට සම්බන්ධ බැඳීම් අත්හැරීම පුජා නම්. තමන්ට හෝ අනුන්ට හෝ පීඩාකර ධර්ම සේවනය නො කොට සිතට සැනසිල්ල උද කරන ධර්ම හා එක් වෙන තැනැත්තා ලෝකීය ආස්වාදය අත හැර දමන තත්ත්වයට පත් වේ. මෙ බදු තැනැත්තා ක්‍රියා කරන්නේ අනුන්ගෙන් තමාට යමක් ලබා ගැනීමේ අපේක්ෂාවෙන් නො ව, තමාගෙන් අනුන්ට

ඉටු විය යුතු යමක් වේ නම් එය ඉටු කිරීම සඳහා ය. සිත් රිදීම ඇති වෙන්නේ යමකට සිත බැඳීම නිසා ද එය ගලවා දැමීම 'පුජා' නම් වේ. බැඳීම්වලින් තොර ව සිතුවිලි පහළ කළ හැකි තත්ත්වය එ විට ඇති වේ. එය මංගල ය. නොහොත් සැප ය.

පුජනිය

ඇලීමෙන් තොර ව අතහැර දැමිය හැකි තත්ත්වයට සිත පත් වෙන විට පුද්ගලයා පුජනිය හෙවත් අනුන් විසින් පුදනු ලැබීමට සුදුසු තත්ත්වයට පැමිණේ. ඒ තැනැත්තාගේ හැසිරීම කෙරෙහි සෙස්සනට සැකක් නුපදී. විශ්වාසය තබනු ලැබිය හැකි තත්ත්වයට පත් වේ. පීඩා ගෙන දෙන ඇලීම් හා බැඳීම් නැති බැවින් ඔහු පිලිබඳ සෙස්සන්ගේ සිතේ පවත්නා සැක කිරීම්, බිය වීම්, කුකුස් ආදිය අත්හැර දැමීමට සුදුසුකම් ඔහු කෙරෙහි ඇති වේ. මෙය දෙ පසෙහි පරිශුද්ධ භාවයට හේතු වෙන පුජනිය තත්ත්වයකි.

මෙ සේ පුජනිය තත්ත්වයට පත් වෙන්නේ අලෝභ, අදේස, අමෝහ යන තුනෙන් යුත් සිත් යි. ඒ සිත තුළ හටගන්නා ධර්මතා පහක් දැක්වේ. එනම්, සද්ධා, සති, විරිය, සමාධි, පඤ්ඤ යන මේවා ය. සද්ධා යනු හොඳ වීමට ඇති චූච්චතාව යි. එය නික්ලේශී සිතක් අවදි වීමට මූල පුරයි. සති නම් සිතේ ස්වභාවය දෙස අවධානය යොමු කිරීම යි. උත්සාහයෙන් මෙතෙහි කරමින් සිටීමට පුරුදු වූ විට එය නිරුත්සාහයෙන් ම කෙරෙන තත්ත්වයට පත් වේ. බයිසිකල් රෝදය අතින් කරකවා අතහැරිය විට ඒ ශක්තිය තිබෙන තුරු නිරුත්සාහයෙන් කැරකේ. නැවත කරකැවූ විට යළි කැරකේ. මෙ සේ නො නවතා ක්‍රියා කරගෙන යාමේ ශක්තිය විරිය යි. සිතේ ලෝභ, දෝස නැති අවස්ථාව සමාධිය යි. නිරුත්සාහයෙන් කෙරෙන විට ඇති වෙන ඒකාග්‍රතාව මින් කියවේ. නිවැරදි තීරණ ගැනීමේ හැකියාව ප්‍රඥාව වේ. නරක දේ අතහැර හොඳ දේ කිරීමට ගන්නා තීරණය මින් අදහස් කෙරේ.

පතිරූපදෙසවාසො ව
පුබ්බෙ ව කත පුඤ්ඤතා
අත්ත සම්මා පණ්ඩි ව
එතං මංගලමුත්තමං

සුදුසු පෙදෙහි වාසය ද, පුර්වයෙහි
කරන ලද පුණ්‍යතාව ද, අත්මය
නිසි ලෙස පිහිටුවා ගැනීම ද,
මේවා උතුම් මංගල කරුණු ය.

අ කුසල ධර්ම බැහැර කොට කුසල් දහම් ඇසුරු කරන තැනැත්තාගේ සිත, බැඳීම් අතහැරින තත්ත්වයට පත් වෙන සැටින් එ සේ වූ විට එ කී වින්ත ස්වරූපය පුජනීය භාවයට පත් වෙන සැටින් මින් පෙර ගාථාවෙන් පෙන්වා දෙන ලදී. අකුසල් බැහැර කොට කුසල් දහම් සේවනය කිරීම කෙනකු යහපත් බවට පත් වීමේ මූලාරම්භය බැව් මෙහිදී ඔබට පෙනී යනවා ඇත. දන් අපි ඊළඟ පියවර ගැන විමසා බලමු.

පතිරූප දේස වාසෝ ව

සම්මුති වශයෙන් මෙහි ව්‍යවහාර අදහස වෙනුවේ සුදුසු පෙදෙසක වාසය කිරීම සැපත් බව යි. වාසයට සුදුසු පෙදෙස කුමක් ද? නුසුදුසු පෙදෙස කුමක් ද? සාමාන්‍ය වශයෙන් පිළිගත් අදහස වෙනුවේ පස් පව්, දස අකුසල් වැනි නරකයැ යි සම්මත කටයුතුවල නො යෙදෙන මිනිසුන් වසන පෙදෙස වාසයට සුදුසු පෙදෙසක් බව යි. මේ අන්දමේ වටපිටාවක් සොයා ගැනීම ලෙහෙසි පහසු නැත. බුදු රජාණන් වහන්සේ වැඩ වූසු ස්ථාන අවට පරිසරය මේ අන්දමේ හොඳ එකක් නො වී ය. නිගණ්ඨනාඨපුත්ත, දේවදත්ත, කෝකාලික, ඡන්ත ආදීන් විසින් ඇති කරන ලද අසහනකාරී තත්ත්වය ඉතා උග්‍ර එකක් විය. විහාරය අසළ ම පදිංචි ව සිටි චූන්දසුකර මසට උරන් මරන තැනැත්තෙක් විය. ඔහු සිල්වතෙක් නො වී ය. ඇරත්, කිසිවකු ලඟ අද නිබන්ධ ගති ගුණ හෙට වෙනස් විය හැකි ය.

අද සතුන් නො මරන මිනිසා හෙට සතුන් මරන්නකු විය හැකි ය. අද සොරකම් නො කරන මිනිසා හෙට සොරකු විය හැකි ය. එමෙන් ම, අද සත්ව ඝාතනයෙහි යෙදෙන්නා හෙට ඒ සියල්ල අතහැර දමා අභිංසක පුද්ගලයකු විය හැකි ය. අද

සොරකමේ යෙදෙන සුරාවෙහි, සුදුවෙහි ගැලී සිටින්නකු හෙට ඒ සියල්ල නවතා සිල්වතකු විය හැකි ය. මේ අනුව අද වාසයට සුදුසුයැ යි සැලකෙන, හොඳ මිනිසුන්ගෙන් යුත් පෙදෙසක් හෙට තරක මිනිසුන්ගෙන් ගහන වූ, වාසයට නුසුදුසු පෙදෙසක් වීමට බැරි නැත. මිනිසකු හොඳ ය කියා හෝ තරක ය කියා හෝ වර්ග කිරීම අපහසු ය. මෙ සේ සලකන විට, බුදු රජාණන් වහන්සේ මේ ගාථා පාඨයෙන් අදහස් කළේ යහපත් පුද්ගලයන් වසන පෙදෙසකැ යි නිගමනය කිරීම වැරදි ය.

එ සේ නම්, **“පතිරූපදෙස වාසෝ”** යන්නෙන් කුමක් අදහස් කරන ලද්දේ ද? හොඳ පෙදෙසක් හෝ පරිසරයක් අවශ්‍ය වෙන්නේ පුද්ගලයකුට බව ඇත්ත ය. පුද්ගලයා ක්‍රියා කරන්නේ සිත ප්‍රධාන කොට ගෙන ය. සිත ක්‍රියා කරන්නේ ඉන්ද්‍රිය පහ ඇසුරු කොට ගෙන ය. පෙර කී පරිදි ‘පුජනිය’ හැඩය ගත් තැනැත්තා, තම ඉදුරන් පහ ඇසුරෙන් හටගන්නා පංච කාම ශක්තියේ රොදු ගතිය අඩු කර ගෙන ඇති බැවින්, කවර නිමිත්තක් පංචේන්ද්‍රියයන්ට ඇසුරට ලැබුණ ද ඒ ඇසුරෙන් ඔහුට ඇති වෙන්නේ සෞම්‍ය ස්වරූපයෙන් යුත් සිතුවිලි ය. හොඳ සිතුවිලි පහළ කිරීම සඳහා ඔහුගේ ඉන්ද්‍රිය හය ම මේ අනුව යෝග්‍ය තත්ත්වයට පත් වේ. ඒ ඉන්ද්‍රියයන් එකක් වත් ඇසුරු කොට ගෙන සිතට රිදුම් දෙන සිතුවිලි ඔහුට පහළ නො වේ. රිදුම් දෙන සිතුවිලි පහළ කරන තේජෝ ධාතුව ඔහු තුළ ක්‍රියාත්මක නො වෙන බැවිනි. දන් ඔහු වෙත ඇත්තේ සෞම්‍ය සිතුවිලි පහළ කරන ශක්තිය පමණි. බලමින්, අසමින්, ආසාදනය කරමින්, රු විඳිමින්, ස්පර්ශ කරමින් යහපත් සිතුවිලි පහළ කිරීමේ හැකියාව දන් ඔහු වෙත සම්පූර්ණ වී ඇත. මේ අවස්ථාව ධ්‍යාන මට්ටමට සිත පත්වීම ලෙස හැඳින්විය හැකි වේ.

දන් ඔහුගේ සිත සුදුසු පෙදෙසෙහි වාසය කරයි. සිත ඇසුරු කරන පෙදෙස නම් ඉන්ද්‍රිය හය යි. පංචේන්ද්‍රියයන්ට හමු වෙන නිමිති ඇසුරෙන් සෞම්‍ය සිතුවිලි ඇති වෙන අතර මනින්ද්‍රියට හොඳ ධර්ම ඇති වේ. ඒ නිසා ඉන්ද්‍රිය හය ම යහපත් ය. මෙ සේ වෙන විට, පුද්ගලයා ජීවත් වෙන පරිසරය කෙතරම් තරක එකක් වුව ද ඔහුගේ සිත හා ඇසුරට වැටී ඇති පරිසරය සහ වටපිටාව හොඳ ය. ඔහුට පහළ වෙන අන්දමේ යහපත්

සිතුවිලිවලට එ කී වටපිටාව පතිරූප වේ. පුද්ගල වටපිටාවේ බලපෑම්වලින් ඔහුට පීඩාවක් ඇති නො වේ. ඉන්ද්‍රිය හය පසු බිම් කොට උපදින කාම ශක්තියේ වණ්ඩ ස්වරූපය මැඩ පවත්වා ගත් තැනැත්තාට තම ඉඳුරන්, යහපත් සිතුවිලි උදෙසා පතිරූප වේ. එකී සිතුවිලිවලට වාසය කිරීමට ඉන්ද්‍රියයන් සුදුසු, ගැලපෙන තත්ත්වයට පත් ව ඇත. ඉඳුරන් ඒ සඳහා යෝග්‍ය භූමියක් වේ. මේ තත්ත්වය ඔහුට අතිශයින් හිත පිණිස, සෑප පිණිස වේ. එහෙයින් මංගල යි.

පුබ්බෙ ව කත පුඤ්ඤතා

මේ පදයෙහි මතුපිටින් පෙනෙන අදහස වෙනුවේ “පෙර කරන ලද පින් ඇති බව” යනු යි. මේ අදහස දීමේදී “පෙර” යන්න සඳහා “පූර්ව ආත්ම භාවයන්හි” යන තේරුම බහුල වශයෙන් ව්‍යවහාරයට ගොස් තිබේ. මෙ සේ කීමේදී වස්තුව, ගේ-දොර, ඉඩ-කඩම්, යාන වාහන ආදී උපහෝග පරිහෝග සම්පත් ඇති ව සිටීම, ධනය, බලය සහ තනතුරු ලැබීම, ශරීර වර්ණය, ශක්තිය, කීර්තිය ආදී මේ සියල්ල පූර්වාත්මභාවයන්හි කරන ලද කුසල කර්මවල විපාක ලෙස පෙන්වමින් එ සේ වීම මංගල කාරණයක් බැව් විස්තර කරනු ලැබේ. කුසල විපාක නිසා මේවා ලැබෙන බවට තර්කයක් නැත. නමුත්, ධන ධාන්‍යාදියෙන් ආර්ය වූ පුද්ගලයා එවායින් සැපක් විඳී ද? මේ සියල්ල බාහිර දේවල් ය. බාහිර කරුණු දෙස බලා පුද්ගලයා ගැන තීරණය කිරීම වැරදි ය. ඔහුගේ සිත ක්‍රියා කරන්නේ කෙසේද යි කියා බැලිය යුතු ය. බාහිර කරුණුවලින් සැප ලැබිය හැකි නො වේ. සැප ලැබෙන්නේ සිතේ අලෝභ, අදෝස, අමෝහ ක්‍රියාත්මක වූ තරමට ය.

“පුබ්බෙ” යන්නෙහි අදහස “පූර්වයෙහි” යන්න යි. යම් ක්‍රියාවක් හෝ සිදු වීමක් හෝ ක්‍රියාත්මක වූ අවස්ථාවට පෙර මොහොත ද පූර්ව යන්නට අයත් වේ. එ බැවින් ‘පුබ්බෙ’ යන්නට “පූර්ව ආත්ම භාවයන්හි” යන තේරුමක් දීම කිසි සේත් ම ගැලපෙන්නක් නො වේ. එය වැරදි ය. “පුබ්බෙ ව කත” යනු කලින් කරන ලද යන අදහස යි. කලින් මේ තැනැත්තා කර ගෙන තිබෙන දේ කුමක් ද? ධ්‍යාන මට්ටමට සිත පැමිණවීම

සහ යහපත් සිතුවිලි සඳහා සුදුසු ඉන්ද්‍රිය පරිසරයක් ඇති කර ගැනීම යි.

පුඤ්ඤතා නම් පිනවීමේ ස්වභාවය යි. ඉන්ද්‍රියන්ගේ ශක්තිය සිත පිනවන තත්ත්වයට පත් වෙන්නේ නිවැරදි තීරණයක් ලැබෙනොත් පමණි. නිවැරදි තීරණ දීම ප්‍රඥාවේ කාර්යය යි. සිත පිනුවෙන්නේ අලෝභ, අදෝස, අමෝහ තත්ත්වයට පත් වූ විට යැ යි තීරණය කිරීම නිසා පුඤ්ඤතාව ඇති වේ. මෙ බඳු තීරණ දීමට සිත කලින් සිට ම හුරු-පුරුදු කර ගෙන තිබීම **“පුබ්බෙ ව කත පුඤ්ඤතා”** යනුවෙන් හැඳින්වේ. කලින් තනා ගත් පිනවන වින්ත ස්වරූපයක් ඇති බව මෙහි ගැබ් ව ඇති අරුත යි. මේ පිනවන ස්වරූපය ඇති වෙන්නේ අනිච්ච, දුක්ඛ, අනන්ත මෙතෙහි කොට පුරුදු වීමෙනි. මේ තත්ත්වය සැප ඵලවන්නකි. එහෙයින් එය මංගල වේ.

අත්ත සම්මා පණ්ඩි

“අත්ත” යනු ආත්ම යි. ආත්ම යැ යි ගත යුතු දෙයක් නැතැ යි පරමාර්ථ වශයෙන් උගැන්වෙන බෞද්ධ දර්ශනයේ “අත්ත” ශබ්දය මෙහි යෙදී ඇත්තේ සම්මුති ව්‍යවහාරය අනුව යි. අත්ත යනුවෙන් ගත යුතු ව ඇත්තේ ඉන්ද්‍රිය භය යි. එ බැවින්, තම සිතුවිලිවල ස්වරූපයත් ඒ සිතුවිලිවල ඇසුර ලබන ස්ථාන වෙත ඇස්, කන් ආදී ඉන්ද්‍රියයනුත් නිසි ලෙස පිහිටුවා ගැනීම අත්ත සම්මා පණ්ඩි වේ. ධ්‍යාන තත්ත්වයට පත් වූ සෞම්‍ය සිතට සුදුසු වෙත පරිදි, ඊට රුකුල් දෙන අන්දමින් ඉදුරන් සකස් වී ගැනීම මෙහිදී සිදු වේ. මෙය සැපදායක තත්ත්වයකි. ඒ නිසා, මංගල කාරණයක් වේ.

බාහුසව්වක්ඛ සිප්පක්ඛ
විනයො ව සුසික්ඛිතො
සුභාසිතා ව යා වාචා
එතං මංගලමුත්තමං

බහුශ්‍රැත භාවය ද, ශිල්පය ද,
විනය ද, මනා ශික්ෂණය ද,
සුභාසිත වචන ද, මේවා උතුම්
මංගල කරුණු ය.

(5)

බාහු සවිචං

වේ සඳහා ව්‍යවහාරයේ ඇති තේරුම නම් බොහෝ ඇසු-
පිරු තුන් ඇති බව නොහොත් බහුග්‍රහ භාවය යි. දැනුමෙන් පිරි
ගිය බව නැතහොත් උගත්කම තිබීම බාහුසවිච යන්නට අර්ථ
දක්වන අය පවසති. භාෂා, ශාස්ත්‍ර, විද්‍යා, තාක්‍ෂණ ආදී විවිධ
විෂයයන් මැනවින් ප්‍රගුණ කළ තැනැත්තා විවක්‍ෂණයා නැතහොත්
ප්‍රවීණයා ලෙස සමාජය විසින් පිළිගනු ලැබේ. මේ ලෝක
ව්‍යවහාරය යි. වෛද්‍යවරයකු, ඉංජිනේරුවකු, නීතිඥයකු,
සාහිත්‍යධරයකු, භාෂා විශාරදයකු වීම නිසා කෙනකුගේ සිතට
සැපක් ලැබේ ද? බැලිය යුත්තේ එය යි. මේවායින් ඔහුගේ සිතට
රිදුම් නො දෙන, සැනසිල්ල ගෙන දෙන තත්ත්වයක් ලැබේ නම්
ඇත්තෙන් ම එය සැපක් විය යුතු ය. නමුත්, ඔහුගේ සිතේ
සැනසිල්ල උද කර ගැනීමට ඒවායින් පිහිටක් ලැබේ ද? සමාජ
තත්ත්වය සහ ධන ලාභ සිතේ සැනසිල්ල ඇති කිරීමට සමත් වේ
ද? ඉහත කී අන්දමේ බහුග්‍රහ පුද්ගලයකුගේ සිත තුළට එබී
බැලුවොත් කුමක් දැකිය හැකි ද? අතෘප්තිය, තණ්හාව, පීඩාව,
නො රිස්සුම් ස්වභාවය, නො සන්සුන්කම, අභංකාරය, තරඟකාරී
බව, කෝපය ආදියෙන් පිරි ගිය සිතක් බොහෝ විට අපට දැකිය
හැකි ය. ඔහුගේ දැනුම සහ බහුග්‍රහ භාවය සිතේ සැනසිල්ල
සඳහා ඔහුට උදව් වී තිබේ ද? එ සේ නම් ඒ කවර ප්‍රමාණයකට
ද?

සැප ගෙන දෙන්නේ ඉහත කී කුණු රෝදූ නොහොත්
කෙළෙස් කරන් වූ පමණට ය යනු තීරණයට එළඹ, එකී තීරණයේ
පිහිටි තැනැත්තාට ඒ සඳහා කළ යුතු කුමක්ද යි හරියාකාර

දනගැනීම අවශ්‍ය වේ. ඔහු ඒ දැනුම ටිකෙන් ටික සම්පූර්ණ කරගෙන ඒ අනුව, පීඩාවෙන් මිදී සිටීමට අවශ්‍ය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සඳහා සුදනුම් වේ. මෙ සේ රැස් කර ගත් දැනුම් සම්භාරය “බාහුසව්ව” යන්නෙන් අදහස් වේ. දුකින් මිදී සිටින්නේ කෙ සේ ද කියා ඔහු හොඳින් දැනී. ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන වශයෙන් සිත විග්‍රහ කොට දනගැනීමට මේ නිසා ඔහුට හැකි කම ලැබේ. කොතෙක් දුරට අප දැනීම ලබාගෙන තිබුණත් කෙනකුගේ සිතක් නො රිදෙන්ට කපා කරන්ට නො දැනී නම් ඔහු තුළ බහුග්‍රෑන භාවයක් තිබිය නො හැකි ය. එ බැවින් තමා මුහුණ දෙන ඒ ඒ අවස්ථාවලදී තමාගේත් අනෙකාගේත් සිත නො රිදෙන ආකාරයට වචන කතා කිරීමටත්, ක්‍රියා හැසිරවීමටත් දන්නා පුද්ගලයා තුළ පමණක් බහුග්‍රෑන භාවය තිබෙන බව දන ගත යුතු ය. එය ඔහුට සැනසිල්ලට හේතුවකි. ඒ නිසා එය ඔහුට මංගල කරුණක් වේ.

සිල්ප

ශිල්ප දන ගැනීම මංගලයක් නොහොත් සැපයට, සැනසිල්ලට හේතුවක් බව යි ව්‍යවහාරයට එක් වී ඇති අදහස. කඩු ශිල්පය, දුනු ශිල්පය වැනි දෑ පෙර බෙහෙවින් ප්‍රචලිත ව පැවති ඒවා ය. රටේ සහ සමාජයේ සිදු වෙන වෙනස් වීම් අනුව ශිල්ප ක්‍රම ද වෙනස් වේ. ජීවිතයට අවශ්‍ය විවිධ ආකාරයේ ශිල්පීය දැනුම දැනුදු බෙහෙවින් ව්‍යාප්ත ව ඇත. ශිල්ප දැනගෙන සිටීම මංගල කාරණයක් නම් එය දත් අයට ඉන් සැපක්, සැනසිල්ලක් ඇති විය යුතු ය. ඒවායින් ඔහුගේ සිතේ ලෝභ, දෝස තුරන් වී සැනසිල්ලක් ඇති වේ ද? එ සේ නො වේ නම් ශිල්ප දන සිටීම මංගල කරුණක් විය හැකි ද?

මෙහිදී ශිල්ප යනු අන් කිසිවක් නො ව, යම් තැනැත්තකුගේ පරමාර්ථය සාර්ථක ලෙස මුදුන් පත් කර ගැනීමේ ප්‍රවීණත්වය යි. එ නම්, පෙර කී බාහුසව්ව යන්නෙන් කියන ලද සමස්ත දැනුම් සම්භාරය නිවැරදි ව ක්‍රියාවට නැගීමේ හුරුව යි. ඒ සඳහා වුවමනා කැරෙන අදහස් සහ ශක්තිය ද ඊට ඇතුළත් වේ. මේ ක්‍රියාමාර්ගය නියම කොට දක්වා ඇති එකකි. “අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛ මූලගතො වා සුඤ්ඤාගාර ගතො වා...” ආදී වශයෙන් පෙන්වා

දී ඇත්තේ ඒ ක්‍රමය යි. කැලයකට, රූක් මුලකට හෝ පාළු ගේකට භාවනා සඳහා යා යුතුය යි අනිවාර්ය නියමයක් මින් අදහස් වෙතැ යි සිතීම උචිත නො වේ. මේ කිසිත් ස්ථානයකට භාවනා කිරීම සඳහා නො ගිය ආනන්ද හිමියන් වැනි බොහෝ අය නිවන් අවබෝධ කළ හ. එ බැවින් කැලයකට, රූක් මුලකට හෝ පාළු ගේකට ගියාක් මෙන් සලකා භාවනා කිරීම සුදුසු ය. **අරක්ක සක්කා, රුක්ඛමුල සක්කා, සුක්කාගාර සක්කා** යන හැඟීම් තුන මෙහිදී ඇති කර ගත යුතු වේ. වන සතුන්ගෙන් සහ උපද්‍රවයන්ගෙන් ගහන මහා වනයක් මෙන් මේ කෙලෙස් සහිත ජීවිතය සලකා කෙලෙස් උවදුරුවලට වඩා වනයේ උවදුරු ලිහිල් නො වේද යි සිතීම **අරක්ක සක්කා** නම් වේ. මෙ සේ සිතන්නාට ඉන් මිදී යාමේ හැඟීම ඇති වේ. කාන්තාරයක සිටින කෙනකු ගසක් යටට පැමිණියාක් බඳු සහනයක් ඔහුට දුනේ. එහෙත් ගස යට සිටීම ස්ථිර නැත. එය තාවකාලික යි. එහි ම රැදී සිටීමට සිතුව හොත් එය පීඩාවට හේතුවක් වේ. මෙය **රුක්ඛමුල සක්කා** යි. පාළු ගෙයක ඇත්තේ කුමක් ද? අම්බලමේ නතර වෙන්නේ ගිමන් නිවා ගැනීම සඳහා ය. රැයක් එහි රැඳෙන්නේ හැකි ඉක්මනින් ආපසු යාමේ අරමුණ ඇතිව යි. සිත් ඇලවිය යුතු කිසිත් එහි නැත. ජීවිතය එවන් තැනකට උපමා කොට සිතීම **සුක්කාගාර සක්කා** යි. මෙය කෙලෙසුන් තුරන් කරන්නකු විසින් දත යුතු ශිල්පය යි. මේ ශිල්පය අභ්‍යාස කරන විට සිතේ ඇලීම හීන වී යයි. සිතෙහි සැප මට්ටම රැඳවීමට තුඩු දෙන ආකාරයට සිත හැසිරවීමේ ශිල්පය ඔහු දැකී. මෙය මහත් සුවයකි. මංගල කරුණකි.

විනය

ව්‍යහාර අර්ථය නම් යම් කිසි නීති මාලාවකට හෝ නියමයන්ට හෝ යටත් ව විසීම යි. නොහොත් ඒවා පිළිපැදීම යි. මෙහිදී “විනය” යන්නෙන් අදහස් කැරෙන්නේ පෙර කී ශිල්පය ක්‍රියාවට නැගීමේදී අවශ්‍ය කැරෙන ශික්‍ෂණය හෙවත් හික්මීම යි. ශිල්පය භාවනා කිරීමේදී පිළිපැදිය යුතු ආකාරය යි. අනුපස්සනා සතරෙහි දක්වෙන “**ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෝයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං**” යනු ඒ විනය යි. “අභිජ්ඣා දොමනස්සං විනෝයා” යන්නෙන් දක්වෙන්නේ ලෝභ, දෝස දෙක ඉවත් කිරීම යි. නො සැනසිල්ලට හේතු වෙන්නේ මේ ලෝභ, දෝස දෙක යි.

ඒවා විනයනය කිරීම හෙවත් අයිත් කිරීම සැනසිල්ලට හේතු වේ. මේවා කෙරෙන්නේ අනුපස්සනාවෙනි. අනුව බැලීම යි. ක්‍රියාව දෙස බැලීම විනයේ ප්‍රධාන ලක්ෂණය වේ. එය කායානුපස්සනාව යි. එසේ බලන්නට වින්දනයක් ඇති වේ. ඒ අනුව බැලීම වේදනානුපස්සනාව යි. ඊට අනුව සිතුවිලි පහළ වේ. ඒ අනුව බැලීම විත්තානුපස්සනාව යි. සිත නිමිත්ත කෙරෙහි තදින් ඇලී ගොස් ද? නැවත නැවත රැඳීම සඳහා අල්ලා ගන්නා ලද ද? මේ ආදී කරුණු පෙනේ. එය ධම්මානුපස්සනාව යි. ධර්ම දෙක යි. කුසල ධර්ම, අකුසල ධර්ම යනුවෙනි. නිමිත්ත කෙරෙහි සිත රැඳී ඇත්තේ හොඳ විදියට ද නරක විදියට ද කියා බැලිය යුතු ය. ඒ බැලීමේදී තිබිය යුතු ප්‍රධාන අංග නම් **“ආකාපී සම්පජානො සතිමා”** යනු යි. තැවීම, හොඳින් දැනගැනීම, කල්පනාකාරී වීම ඒ තුන යි. තැවීම නම් ලෝභ, දෝස දෙකෙන් සිත අධික ලෙස රත් වෙන්නට නො දීමත් රත් වීම නතර වෙන්නට නො දී තබා ගැනීමත් ය. එහිදී ඇති වෙන්නේ ජීවත් වීම සඳහා අවශ්‍ය කරන සෞම්‍ය විත්ත මට්ටමක් පමණි. සිතේ පැවැත්ම සඳහා යම් ප්‍රමාණයක තේජෝ මට්ටමක් අවශ්‍ය වේ. ඊට වඩා රත් වීම ජීවිතකාරී වේ. ජීවිතකාරී තත්ත්වයට රත් වෙන්නට ඉඩ නො දී රත් වීම සෞම්‍ය මට්ටමට අඩු කර තබා ගැනීම තැවීම යි. මෙ සේ, හැරවිය යුතු පැත්තට සිත නිසියාකාර ව, ක්‍රමානුකූල ව ගමන් කරවීම විනය යි. එය සැපයට කරුණකි. එ හෙයින් මංගල යි.

සුසික්ඛිත

අභිජ්ඣා, ව්‍යාපාද දෙක සංසිදුවා ගැනීම සඳහා පෙර කී පරිදි විනය පුරුදු කර ගෙන යාමේදී බාහිර හේතු නිසා ඊට බාධා සිදු විය හැකි ය. ශරීරයේ මෙන් ම වටපිටාවේ ද තිබෙන රසායනික තත්ත්වයන්, පූර්ව කර්ම ආදී නොයෙක් කරුණු නිසා මෙ සේ සිදු විය හැකි ය. පෙර කී විනය මාර්ගය මෙ බදු බලපෑම්වලින් දුච්ච වීමට ඉඩ නො දී ස්ථිර ව පවත්වා ගෙන යාමට කටයුතු කිරීම සුසික්ඛිත යන්නෙන් අදහස් වේ. මෙය ද තමාගේ හිත-සුව පිණිස වෙන නිසා මංගල යි.

සුභාසිතා ව යා වාචා

බුද්ධාදි මහෝත්තමයන්ගේ දේශනා සුභාසිත වචන නම් වේ. එ සේ දේශනා කර ඇති වචනවල සත්‍යතාව තමාට ප්‍රත්‍යක්ෂ විය යුතු ය. එ සේ වෙන්තේ ඒවා භාවිතා කොට ඒවා ඇත්ත ද කියා අත් දැකීමෙන් දැනගත් විට ය. ධර්මය අකාලික ය යන්න, එහි ජ්ඣිපස්සික නම් වූ විවෘත ස්වභාවය ආදිය තමන්ගේ අත් දැකීමෙන් විඳ දැන ගන්නා ලදැ යි කිව හැකි විය යුතු ය. සුභාසිත භාවය තමාට වැටහෙන්නේ එ විට ය. “ඔය කියපුවා හරි! මම ම කරල බැලුවා” ය යි කියන්නට පුළුවන් විය යුතු ය. විනයත් සුසිත්තික භාවයත් ඇති කර ගත් පුද්ගලයාට මේ සේ ධර්මයේ සත්‍යතාව දනෙන්නට පටන් ගනී. යහපත් වචන ප්‍රකාශ කිරීම නො ව ප්‍රකාශ කරන ලද වචන හරි බව වැටහීම යි. මේ තත්ත්වය ද තමාට මහත් සුවයක් ගෙන දෙන්නකි. ඒ නිසා උතුම් මංගලයකි.

මාතෘ පිතු උපධිධානං
පුත්තදාරස්ස සංගහො
අනාකුලා ච කම්මන්තා
එතං මංගලමුත්තමං

මවු පිය උවරුන ද, අඹු දරුවනට
සංග්‍රහ කිරීම ද, නිරවුල්
කර්මාන්ත ද, මේවා උතුම් මංගල
කරුණු ය.

මාතෘ පිතු උපට්ඨානං

වට සහ පියාට උපස්ථාන කිරීම උතුම් මංගල කරුණකු
 යි යන්න “මාතෘපිතු උපට්ඨානං” යන පදයට අප අතර
 ව්‍යවහාරයට ගොස් ඇති අදහස යි. සමාජමය වශයෙන් සහ
 සදාචාරාත්මක වශයෙන් බලන කල්හි මෙය උතුම් උපදේශයකි.
 එය චූරදිය යි කිසිවකුට කිව නො හැකි ය. එය වටිනා වාරිත්‍ර
 ධර්මයකි.

මෙය මතුපිටින් පෙනෙන අදහස යි. එහෙත්, මේ උපදේශය
 බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් ලෝකයාට පළමු වරට දෙන
 ලද්දක් ද? නැත. උන් වහන්සේ ලොව පහළ වූ සමයේ දඹදිව
 පැවතියේ බෙහෙවින් ශිෂ්ට සම්පන්න වූත් උතුම් වාරිත්‍ර ධර්ම
 ගරුකරන්නා වූත් සමාජයකි. එ තුමන් බිහි වෙන විටත් මවු
 පියන්ට ගරු කිරීම සහ උපස්ථාන කිරීම වටිනා සිරිතක් බව
 මිනිස්සු හොඳින් දනගෙන සිටිය හ. එසේ නම්, අසංඛ්‍ය කල්ප
 ලක්ෂ හතරකට අධික කාලයක් පාරමී ධර්ම පුරා ලොවතුරා
 බුදු වූහෝ කවුරුනුත් දන්නා මූලික උපදෙසක් සමාජයට දීමට
 ද? නැතහොත් සමාජයේ මුල් බැස ගෙන තිබුණු එ බඳු වාරිත්‍ර
 ධර්ම ගෙන හැර දක්වා “මමත් මේක හොඳ යි කියනවා” කියා
 ඒවා අනුමත කිරීමට ද? බුදු රජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවල
 හරය ලෝක සම්මතයෙන් එහාට ගමන් කරන්නක් බැව් අප
 නිතර ම සිත තබා ගත හොත් ඒ ගැන සිත යොමු කිරීමේ
 අවශ්‍යතාව අප තුළ හටගනු ඇත.

දරුවා පෝෂණය කිරීම, ලෙඩට - දුකට සැලකීම, ආදී
 කරුණු දරුවන්ට දෙමවුපියන්ගෙන් ලැබෙන ප්‍රධාන උපකාර යි.

රිටත් වඩා වැදගත් වෙනුයේ දරුවා මෙ ලොවට ජනිත කරවීම ය. පියා විවිධ මාර්ගවලින් දරුවන්ගේ ප්‍රයෝජනයට අවශ්‍ය සේ සැලකෙන, ඔවුන්ට අහිතකර නො වෙන, දෑ රැස් කර ගෙන එයි. එ සේ ගෙනෙනු ලබන දේවල් නිසි පරිදි පරිස්සම් කොට තබා නිසි වේලාවට නිසි පරිදි සකසා දෙන්නේ අම්මා ය. මෙ වැනි ම ක්‍රියාකාරිත්වයක් අප තුළ ද සිදු වේ.

ඉන්ද්‍රිය මාර්ගයෙන් ගෙන එනු ලබන අහිතකර නො වෙන දෑ මනෝධාතුවේ ක්‍රමානුකූල ව තැන්පත් වේ. මේ ක්‍රියාකාරිත්ව දෙක එක්වීමේ ප්‍රතිඵලය නම් සැනසිලියක විත්ත මට්ටමක් නිර්මාණය වීම යි. මින් පෙර හඳුන්වා දෙන ලද්දේ එ කී සැනසිලියක විත්ත මට්ටම් ය. දරුවා නිර්මාණය වෙන්නේ මවුපියන්ගේ රසායනික සංයුතියේ මිශ්‍රණයක් ලෙසිනි. ඔහු ළඟ ඇත්තේ මවුපියන්ගේ ප්‍රවේණි ලක්ෂණ යි. මේ අනුව, ඉන්ද්‍රිය ඇසුරෙන් මනෝධාතුව මුල් කොට නිර්මාණය වූ මේ අලුත් විත්ත මට්ටම්වල නිර්මාතෘ වශයෙන් මවුපියන්ගේ කාර්ය භාරය ඉටු කළ මනෝධාතුවේ කාර්ය භාරයටත් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ හිතකර කාර්ය භාරයටත් උපස්ථාන කළ යුතු ය. උපස්ථාන අවශ්‍ය වෙන්නේ දුර්වල වීම වලක්වා ගැනීම සඳහා හෝ කටයුතු වඩා පහසුවෙන් කර ගැනීමට උදව් වීම සඳහා ය. සෞම්‍ය විත්ත මට්ටම නොහොත් පෙර කී සැනසිලියක තත්වය ලැබීමට හේතු වූ ගුණධර්ම පද්ධතියට සත්කාර කොට, උපස්ථාන කොට, පෝෂණය කිරීම මින් අදහස් කෙරේ. මේ ගුණධර්ම පද්ධතියට සත්ත බොජ්‍ජාධංගය මුල් වේ. මේ නව සැනසිල්ලේ මූලාශ්‍රය වූයේ මනෝධාතුවෙහි වූ සටහන් ය. ඒ සටහන්වලට සාත්තු සප්පායම් කළ තරමට එය යහපතට හේතු වේ. එය ඉතා ම උසස් මංගලයකි.

පුත්තදාරස්ස සංගහො

අඹු දරුවන්ට සංග්‍රහ කිරීම උතුම් මංගල කරුණක් බව මෙහි අදහස වශයෙන් ව්‍යවහාරයේ පවතී. මේ කෙරෙන සංග්‍රහය සැනසිලි ස්වරූපයෙන් සිදු නො වෙන අවස්ථා එමට ඇත. මවුපිය උපස්ථානය මෙන් ම දු දරුවන්ට සැලකීම ද නොයෙක් හේතු නිසා අවංක ව සිදු නො වෙන තැන් තිබේ. නීතියේ බලපෑම් හේතු කොට ගෙන මේ සැලකුම් සිදු කෙරෙන අවස්ථා.

ඇත. සමාජයේ සම්මත සිරිතක් වශයෙනුත් සමහරු මේවා ඉටු කරති. සමාජයෙන් ලැබෙන දෝෂ දර්ශනවලින් බේරීම සඳහා අඹුදරුවන්ට සලකන අය ද සිටිති. තමාට ලැබෙන්නට තිබෙන ප්‍රයෝජන නො ලැබේ ය යන බිය නිසා සමහරු අඹු-දරුවන්ට සලකන්නට පෙළඹී සිටිති. මේ එකක් වත් අවංක ව සිදු කෙරෙන ඒවා නො ව, නො කර බැරි නිසා කෙරෙන ඒවා ය. මේ එකක් වත් නිසා නො ව, මෙය තමාගේ යුතුකම වශයෙන් අවංක ව සිදු කරන අය ද වෙති. මෙය නානාවිධ ය. නා නා ස්වරූපයෙන් යුක්ත වේ. එ හෙයින්, මෙ බඳු පැටලිලි සහිත තත්ත්වයකින් යුත් දෙයකින් සැපක්-සැනසිල්ලක් ලැබිය හැකි ය යන අදහසක් බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් දෙන ලද යි පිළිගැනීම සුදුසු නො වේ.

රහතන් වහන්සේගේ සිතෙහි ක්‍රියාත්මක වෙන මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා යන ශ්‍රේෂ්ඨ ගුණාංග සතරේ ලක්ෂණ සාමාන්‍යයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනුයේ දෙමව්පියන් තුළ දරුවන් කෙරෙහි ය. අන්‍යයන්ගේ සැපත අගේ කොට සැලකීම මෙන්තාවේ (මෙත්‍රියේ) ලක්ෂණය යි. තමාගේ යහපතට වඩා දරුවන්ගේ යහපත වැදගත් කොට සැලකීම මවුපියන්ගේ සිරිත ය. අතීත හවයකදී මුගලන් හිමියන් තම මවුපියන් කැලයේ තනි කොට දමා පල් හොරුන් මෙන් අහවා දෙමවුපියන්ට පහර දෙන විටදී “අනේ! පුනේ, අපි වයසක අයට මොනවා වූණත් කමක් නෑ. උඹ වත් බේරියන් පුනේ” ය යි ඔවුන්ගේ මුවින් පිටවුණේ මේ ගුණය ක්‍රියාත්මක වූ නිසා ය. කරුණාවේ ලක්ෂණය අනුන්ගේ යහපතට කටයුතු කිරීම යි. අම්මා, තාත්තා හැම විට ම බලන්නේ තම දරුවන්ගේ දියුණුව යි. ඒ සඳහා අප්‍රමාණ කැප වීමකින් ඔවුහු කටයුතු කරති. දරුවන් වරදක් කළත් ඒ හැම ගණන් නො ගෙන ලිහිල් අන්දමින් කටයුතු කිරීම මවුපියන්ගේ සිරිත යි. මෙය මුදිතාව යි. මුදිතාව නම් අනුන්ගේ යහපත දක සතුටට පත් වීම බැව් සමහර දෙනාගේ මතය වේ. එ සේ කියන්නේ “මුදිත” යන වචනය දෙස බලා ය. පුද්ගල නාමයක් හැරුණු විට මුදිත බව යන අදහස දෙන නාමයක් ඇති වීම ක්‍රම විරෝධී වේ. මෘදු බව මුදිතාවේ ලක්ෂණය යි. වරදක් කළ දරුවන්ට ඒ වරද ගැන දඩ ලෙස නො සලකා, ලිහිල් කොට සලකන්නේ එ බැවිනි. උදව් උපකාර කළත් නො කළත් කම් නැතැ යි කියා උදව් අපේක්ෂා නො කිරීම මෙහි ක්‍රියාත්මක වෙන උපේක්ෂාව යි.

පෙර කී පරිදි සෞම්‍ය සටහන් පෝෂණය කිරීමේදී මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා යන සතර ගුණය මතු වේ. මේ අනුව “පුත්තදරස්ස සංගහො” යන්නෙන් අදහස් වෙන්නේ පෙර කී සතරාකාර චිත්ත ස්වරූපයේ ක්‍රියාකාරිත්වය යි. මෙය මංගල කාරණයක් වේ. මහත් සැනසිල්ලට ද හේතුවක් වේ.

අනාකුලා ච කම්මන්තා

තමන්ගේ රැකී රක්‍ෂා කටයුතු සහ කර්මාන්ත, වෙළඹෙළදාම් ආදිය අවුලක් නැති ව කර ගෙන යනවා නම් එය මංගල කාරණයක් බව යි සම්මුති අදහස. මේවා කෙ තරම් නිරවුල් වුණත් සිතට සැනසිල්ලක් ඉන් ලැබේ ද? වස්තු රැස් කිරීමේ ආසාව, අනුන් පරද ඉහළින් සිටීමේ ආසාව, ක්‍රෝධය, වෛරය ආදියෙන් තොර නො වූ කිසි තැනක සිතේ සැනසිල්ල ඇති නො වේ. එහෙත් මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපේක්‍ෂා ලක්‍ෂණවලින් යුත් සිතක් කැරෙන ක්‍රියාවල කිසිත් අවුලක් ඇති නො වේ. එ හෙයින් ඒ තැනැත්තාගේ සියලු ක්‍රියා අවුල් රහිත තත්වයට පත් වේ. එහිදී ඇති වෙන ව්‍යාකූල නො වූ චිත්ත ස්වරූපය ‘අනාකුලා ච කම්මන්තා’ යන්නෙන් අදහස් වේ. මේ තත්වය අප්‍රමාණ සැනසිල්ලක් ඔහුට ගෙන දෙන්නකි. ඒ නිසා එය උතුම් මංගල කරුණක් වේ.

සිතෙහි ක්‍රියාකාරිත්වය අවුල් සහගත තත්වයට පත් වෙන්නේ කාමරාග, ව්‍යාපාද දෙකේ ක්‍රියාකාරිත්වය නිසා ය. මෙකො යනු නො බැඳුණු සිත යි. මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා මතු වූ සිතෙහි කාමරාග, ව්‍යාපාද දෙකට ඉඩක් නො ලැබේ. කාම යන්නෙන් අදහස් කැරෙනුයේ සිතෙහි ඇලීම් ස්වභාවය පවත්නා නමුත් ක්‍රියාවට පරිවර්තනය නො වී තිබෙන අවස්ථාව යි. කාමරාගය යනු කාමය හෙවත් කාන්දුම් ශක්තිය ක්‍රියාත්මක වූ අවස්ථාව යි. ව්‍යාපාදය ඇති වෙන්නේ කාම රාගය පවතින නිසා ය.

සෝතාපන්න පුද්ගලයා සකදාගාමී වෙන අවස්ථාවේ කාමරාග, ව්‍යාපාද දෙකට වැරෙන් පහර දී දුර්වල කරයි. අනාගාමී මාර්ගයේදී කාමරාගය සහ ව්‍යාපාදය සහමුලින් සිදු දමයි. එ විට සිතේ ක්‍රියාකාරිත්වය නිරවුල් ව සිදු වේ.

දනං ව ධම්මවරියා ව
සුඤ්ඤානං ව සංගහො
අනවජ්ජාති කම්මාති
එතං මංගලමුක්තමං

දනය ද, ධම්මවරියාව ද, සුඤ්ඤාව
සංග්‍රහ කිරීම ද, නිවැරදි ක්‍රියා ද,
මේවා උතුම් මංගල කරුණු ය.

(7)

දනං

සම්මුති වශයෙන් ගත් විට දන යන්නෙන් අදහස් කැරෙන්නේ දීම යි. ආමිස දන, පටිපත්ති දාන යනුවෙන් දානය දෙයාකාර වේ. ආමිස දාන නම් පරිභෝගයට සුදුසු යමක් දීම යි. සිවුපසය ආමිස දනයට අයත් වේ. සිවුරු, පිණ්ඩපාන, සෙනසුන්, ගිලන් පස යන මේවා සිවුපස යි. මේ සියල්ල පරිභෝග වස්තු ය. මේ හැරුණු විට, මල්, පහන්, සුවඳ දුම් ආදිය ද ආමිස දන ගණයට ඇතුළත් වේ. පන්සිල්, අට සිල්, දස සිල්, සාමණේර සිල්, උපසපන් සිල් ආදී සියලු සීල සමාදානයන් ද, භාවනා කිරීම් ද පටිපත්ති දනයට අයත් වේ. මේ විග්‍රයේදී පටිපත්ති දනය, ආමිස දනයට වඩා උතුම් බව දක්වේ.

එහෙත්, පරමාර්ථ වශයෙන් ගත් කල “දාන” යනු අත්හැරීම යි. මින් පෙර පූජා යන්නෙන් දක්වන ලද අතහැරීම නම් ලෝකීය බැඳීම්වලින් මිදීම යි. මෙහිදී අතහැරීමේ ස්වභාවය ඊට වඩා සියුම් එකකි. නුවණ ඇති තැනැත්තා සිතේ ඇලීම්, බැඳීම් තුනී කර ගැනීම සඳහා ආමිසය උපයෝගී කර ගන්නා හැටි ආමිස දනයෙන් දැක්වේ. ඔහු ප්‍රතිපත්ති මාර්ගයට පැමිණ එ මගින් ද එය ඉටු කර ගැනීමට බලයි.

පෙර කී පරිදි සකදාගාමී අවධියේදී කාමරාග, ව්‍යාපාද දෙකට පහර දී බෙලහින කරන ඔහු අනාගාමී අවස්ථාවට පැමිණ කාමයේ ගොරහැඩි සහ මිලේච්ඡ වූත් අති බලසම්පන්න වූත් අවස්ථාව වෙත කාමරාගය මුලිනුසුටා දමයි. එ සේ කොට, ඒ හා බැඳී පවත්නා තවත් කොටස් තිබේද යි විමසා බලයි. එ විට ඔහුට, රූපරාග-අරූපරාග දෙක පවතින බව පැහැදිලි ව

පෙනී යයි. මේ දෙක නම් මීට පෙර විනාශයට පත් කරනු ලැබූ කාමරාගයේ පිරිවර කොටස් දෙකක් බව ඔහු දනගනී. තමා පත් ව සිටින තත්ත්වය හොඳය යි හැඟී යාම මේ පරිවාර කෙලෙස් දෙක පවතින බවට ලකුණු යි. හොඳ ය, නරක ය කියා විවේචනය කිරීමේ තත්ත්වය ඉතිරි ව තිබෙන නිසා කාමයේ පිරිවර කොටස් තව ඉතිරි ව තිබෙන බව හෙතෙම වටහා ගනී. රූපරාගය නම් රූප්පනය වීම නොහොත් වෙනස් තත්ත්වයන්ට පෙරළි-පෙරළි යන තත්ත්වය හොඳ ය කියා සැලකීම යි. අරූපරාග නම් එ සේ වෙනස් වීම දුනා පෙනීමේ අවස්ථාව හොඳ ය කියා සැලකීම යි. රාගය යම් තැනක වේ ද එය කාමය පවත්නා බවට සාධකයකි. රාගය කාමයේ නියෝජිතයෙකි. මේ අනුව මේ ගාථා පදයෙහි “දාන” යනුවෙන් දක්වෙන්නේ අනාගාමී ඵලයට පත් සුද්ගලයා රූපරාග, අරූපරාග දෙක අතහැරීමට දරන තැන යි. මේ තැන ඔහුගේ සැපයට හේතු වෙන බැවින් මංගල කරුණකි.

ධම්ම චරියා

මෙහි ව්‍යවහාරයට ගොස් ඇති සාමාන්‍ය තේරුම නම් ධර්මානුකූල ව හැසිරීම මංගල කරුණක් බව යි. බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ධර්ම මාර්ගයේ හැසිරීම හොඳ බව යි මෙයින් කියැවෙන්නේ. එනම්, ශිලාදි ගුණ දහමිහි හැසිරීම යි. අකුසලින් වැලකී කුසල් දහමිහි යෙදීම යි. මෙහිදී අප අර්ථ දක්විය යුත්තේ කලින් කියන ලද “දාන” අවස්ථාවට මෙය සම්බන්ධ කරමිනි.

පෙර කියන ලද පරිදි, ඇතොත් හොඳ ය නැතොත් හොඳ ය යනාදි වශයෙන් විග්‍රහ කිරීම, හොඳ නරක විමසීම් වශයෙන් විවේචනය කිරීම සහ විස්තර විභාග කිරීම අතහැර දැමූ විට යම් ධර්මතාවක් සිතෙහි ක්‍රියාත්මක වේ ද ඒ ධර්මතාව එ සේ ක්‍රියාත්මක වීමට ඉඩ හරිමින්, ඉන් ලැබෙන දේ දනිමින් ද දකිමින් ද සිටීම ‘ධම්මචරියා’ නම් වේ. ඒ ධර්ම ස්වභාවයට ඉඩ හරිමින් අන් කිසිවක් නො කර සිටීම යි මින් අදහස් කෙරෙන්නේ. එ කී ධර්මතාවලට මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා සහ සත්ත බොජ්ජාංග මුල් වේ. මෙය ද උතුම් මංගල කරුණකි.

ඤානකානං ච සංගහො

සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයට අනුව නම් ඤාතියා යනු මවගේ සහ පියාගේ පාර්ශ්වයන්ගෙන් පැවත එන නෑ පරපුර ද භාර්යාවගේ හෝ ස්වාමී පුරුෂයාගේ පාර්ශ්වයෙන් ඇති වෙන නෑ පරපුර ද දරු මුණුබුරන්ගේ නෑ සබඳ කම් නිසා ඇති වෙන පශ්චාත් ඤාති වර්ගයා ද යන මොවුහු ය. මේ සියලු නෑයෝ හැම කල්හි ම තමාගේ යහපත පිණිස කටයුතු කරන්නාහු නො වෙති. සමහර නෑයන්ගෙන් යහපතක් සිදු වෙන නමුත් ඇතැම් නෑයන් නිසා අතර්ථයක් ම සිදු වෙන අවස්ථා ඇත. එ බඳු නෑයන්ට සංග්‍රහ කිරීමට පෙළඹෙන අය ඉතා විරල ය. යම් හෙයකින් එ බඳු නෑයන්ට සංග්‍රහ කිරීමට සිදු වුවත් එසේ කරන්නේ කැමැත්තකින් හෝ සතුටකින් නො වේ. සංග්‍රහ ලබන නෑයා ද ඒවා පිළිගන්නේ සිත සතුටකින් නො විය හැකි ය. සිතේ සතුට පිණිස නො. පවත්නා යමක් මංගල සම්මත වෙන්නේ කෙසේ ද? නියම නෑයා නම් දුකේදී සහ සැපතේදී තමාට යහපත පිණිස හේතු වෙන සහ ඒ සඳහා උපකාරී වෙන තැනැත්තා ය. පෙර කී ධම්මචරියා තත්ත්වය සිතේ පහළ වීම සඳහා මනෝධාතුවේ යම් සෞම්‍ය සටහනක් වී ද එය ‘ඤාති’ නම් වේ. මේ ධර්මය ඇති වූයේ මනෝ ධාතුවේ සෞම්‍ය සටහන් සමග ඇති වූ සම්බන්ධය නිසා ය. ඒවාට සංග්‍රහ කිරීම නම් ඒවා එක් කොට ගෙන සකස් කොට ඒවාට රුකුල් දීම යි. මෙහිදී සංග්‍රහ කිරීම යනු ගොනු කොට සකස් කිරීම යි. එසේ සකස් කිරීම තමාට හිත සුව පිණිස ම වෙන හෙයින් උතුම් මංගල කරුණකි.

අනවජ්ජාති කම්මානි

මෙහි සාමාන්‍ය අදහස වෙනුයේ දස අකුසල කර්ම පඨයෙන් වෙන් වීමත් දස කුසල කර්ම පඨයෙහි යෙදීමත් ය. එ සේ කිරීමෙන් කර්ම හෙවත් කෙරෙන ක්‍රියා නිරවද්‍ය බවට පත් වේ. මෙහිදී කිසිදු ක්‍රියාවක් කෙරෙනවා මිස කරනවා නො වේ. කරන්නෙක් නැත. මේ බව අවබෝධ වීම සක්කාය පිළිබඳ යථා තත්ත්වය අවබෝධ වීම වේ. එය අනත්ත සස්සඳව යි. පෙර කී ක්‍රියාවලිය “වජ්ජ” හෙවත් වරද නොමැති එකකි. දොස් රහිත ය.

එකී නිදොස් වූත් නිවැරදි වූත් ක්‍රියා දාමය එ සේ ම පවත්වා ගනිමින් විසීම මින් අදහස් කැරේ.

සිතට සැප ලැබෙන්නේ යමකින් ද අප සිටින්නේ එ බඳු දෑ මුල් කර ගෙන ය. තමා බලාපොරොත්තු වෙන සැපය ගෙන දෙන දෙය ඇත්තේ යමකු වෙන ද නැතහොත් යමක් වෙන ද ඒ තැනැත්තාට හෝ ඒ දෙයට යි අප ඇලුම් කරන්නේ. මේ අනුව, අප බැඳී සිටින්නේ ලෝකය සමග නො ව අප සමගම ය. අප මෙ සේ බැඳී සිටින්නේ දිවා රෑ දෙකේදී ම නො සන්සුන් බව ඇති කරන ධර්ම සමග යි. කවුරුනුත් මහන්සි ගත්තේ ඒ නො සන්සුන් බව තුරන් කර ගැනීමට යි. මෙතුවක් කල් ම අප කළේ මේ කියන සැප ස්වරූපයට අයත් වින්දනයක් සෙවීම යි. මෙ සේ සෙවීමේදී, සෙවීමේ ශක්තිය ප්‍රබල වී ඒවාට ඇදී-බැඳී යාම් වශයෙන් කාම ධාතුව දියුණු වී ඇත. මේ සෙවීමේ හරයක් නැතැ යි ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ විට ඔහු එහි ආදීනව දකී. (ආදීනව සඤ්ඤා) එවිට, හරයක් නැති ලෝකීය බැඳීම් අතහරින්නට සිත් වේ. එ කී අතහැරීම 'දාන' නම් වේ. ඒ ධර්මතාවට ඉඩ හරිමින්, එය අවුල් කර නො ගෙන සිටීම ඥාති සංග්‍රහය යි. මේ ක්‍රියා සිදු කරන්නකු නැති බව එ විට වැටහේ. එ සේ වැටහුණු පසු ඒ ක්‍රියා දාමය වරද රහිත යි. මෙය 'අනවජ්ජ කම්ම' නම් වේ. එය මහා සැනසිලියක තත්ත්වයක් බැවින් මංගල කරුණකි.

ආරක්‍ෂිත විරක්‍ෂිත පාපා
මජ්ඣිමනිකායෙ ව සංඝදාමො
අප්පමාදො ව ධම්මේසු
එතං මංගලමුත්තමං.

පාපයන් ඇද ගැනීමක් ඉවත්
කිරීමක් මත්පැනින් තොර ව
සිටීමේ සංයමයන් ධර්ම කෙරෙහි
නො පමා වීමක් මේවා උතුම්
මංගල කරුණු ය.

ආරති විරති පාපා

යින් ප්‍රකාශ වෙන සාමාන්‍ය අදහස නම් පාප ධර්මයන්ගෙන් වෙන් වීමත් ඒවායේ නිරත නො වීමත් සැපයට හේතු වෙන්තක් බව ය. පවෙන් වෙන් වීම සහ පවෙහි නො රැදීම හොඳ ය යන බවට විවාදයක් නැත.

මෙහිදී 'පාප' යන්නෙන් අදහස් කැරෙන්නේ කුමක් ද? අකුසල ධර්ම පීඩන ස්වරූපයෙන් යුක්ත බව අපි දනිමු. එහෙත්, කුසල ධර්ම පීඩාකාරී ස්වභාවයෙන් තොර ද? නැත. ඒවා ද පීඩාකාරී ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය. කුසල ධර්ම, අකුසල ධර්ම යන දෙකෙන් ම සසර දික් වේ. එ බැවින් ඒ දෙක ම පීඩාකර ය. යමක් පීඩාකර ද එය අහිතවත් ය. අහිතකර දෑ පාපයෝ ය. අකුසල ධර්ම කෙරෙහි ඇලීමත් කුසල ධර්ම කෙරෙහි ඇලීමත් හොඳ නැත.

ඇලීමේ අවස්ථා තුනකි. තණ්හා, රති, රාග ඒ තුන යි. සිත නිමිත්ත කෙරෙහි යොමු වීම තණ්හා යි. එහි රැදීම රතිය යි. රැදුණු නිමිත්තෙහි යළි යළිත් ඇලීම රාග යි. නිමිත්තෙහි මෙ සේ ඇලීම නිසා ඒ නිමිත්ත තමාට 'පාප' බවට පත් වේ. මෙ තුන තිබෙන ආරතිය කුමක් ද? විරතිය කුමක් ද?

ආරති - අස් කිරීම ය. යමක් ඉවත ලීමට කලින් අනවශ්‍ය දේ එක ගොඩකට දැමිය යුතු ය. අස් කළ යුතු ය. එ සේ නොමැති ව ඉවත් කිරීමට, නැති කිරීමට ක්‍රියාත්මක වුව හොත් සිදු වෙන්නේ අවශ්‍ය දේ ද නැති වී යාම ය. එ නිසා ඉවත් කළ යුතු දේ තෝරා මුලින් ම කරන්නේ අස් කිරීමකි. ඒ අස් කළ සියල්ල පසු ව නැති කර දැමිය හැකි ය.

එ මෙන් ම ලෝභ, දෝෂ, මෝහ, රාග, ව්‍යාපාද, ඊෂ්‍යා, මාන, ක්‍රෝධ අදිය ඉවත් කළ යුතු, අස් කළ යුතු, අතහැරිය යුතු ධර්ම බව වටහා ගැනීම යි මෙහිදී ආරතියෙන් කරනු ලබන්නේ. ඒ පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් ලබා ගැනීම යි. ආරතියෙන් සිදුවන කෘතිය එය යි.

එයට පසු කළ යුත්තේ ඒවා සම්පූර්ණයෙන් ම සිතට සම්බන්ධ නො වෙන තෙක් ම ඒවා පරිහරණය කිරීමෙන් වැළකීම ය. සිතේ මේ ඇලෙන ධර්ම සමග සිත සම්බන්ධ වෙන බවත් ඉන් ඇති වෙන පීඩාවත් වටහා ගත් විට ඇලීමට හේතු වෙන ධර්ම සිතෙහි ක්‍රියාත්මක නො වෙන බවත් වටහා ගත යුතු වේ. සිත විග්‍රහ කරමින් සිටීම නිසා ඇලීමට අදාළ නිමිත්තෙහි සිත නතර වීම, රැඳීම සිදු නො වේ. “අනවජ්ජ කම්ම” තත්ත්වයට පත් සිතෙහි ඊළඟට මතු වෙන්නේ මෙකී ආරති විරති ස්වභාවය යි. එය ඉතා සැනසිලියක තත්ත්වයකි. එ හෙයින් මංගල වේ.

මජ්ජිමනිකායෙ ධර්මපාඨානං

මත් පැනින් වෙන් ව සිටීම උතුම් මංගල කාරණයකැ යි යනු මේ පදයේ තේරුම වශයෙන් අපට ලැබී ඇති විග්‍රහය යි. මත් පැන් නො බී සිටීම ඉතා වැඩදායක ශ්‍රේෂ්ඨ ප්‍රතිපත්තියක් බව අමුතුවෙන් කිව මනා නො වේ. මත් පැන් බීමෙහි ආදීනව සිගාලෝවාද සුත්‍රය වැනි බොහෝ ස්ථානයන්හි දැක්වෙන අතර ශික්‍ෂා පදවලට ද ඇතුළත් වේ.

මෙහිදී අප සැලකිල්ලට ගත යුත්තේ මත් පැන් පානය කළ තැනැත්තා පත් වෙන තත්ත්වය යි. මත් පැන් ගත් අයට වහා ම ඇති වෙන ප්‍රතිඵලය නම් මත් වීම යි. හෙවත් මදය යි. මදය නිසා ඇති වෙන අනිවාර්ය ප්‍රතිඵලය නම් ප්‍රමාදය යි. නො සැලකිලිමත් බව, අතපසු වීම, මූළා ස්වරූපය, නිවැරදි තීරණ ගැනීමට නො හැකි ව යාම යන මේ සියල්ල ප්‍රමාදයට ඇතුළත් වේ. සුරාවෙන් කෙනෙක් මත් වෙති. මත් වීම අධික වූ විට තමා ඉන්නේ කොහේ ද, කියන්නේ මොනවා ද, කරන්නේ මොනවා ද, කියා දැනෙන්නේ පෙනෙන්නේ නැත. යොවන මදයෙන් මත් වූ තැනැත්තා ද කාම මදයෙන් මත් වූ තැනැත්තා ද මෙසේම ය.

බලයෙන් සහ නිලයෙන් මත් වූ තැනැත්තා ද ධනයෙන් මත් වූ තැනැත්තා ද කළ යුත්ත නො කළ යුත්ත කුමක්ද යි නො පෙනෙන- නො දනෙන මුළා තත්ත්වයට පත් වේ. සිහි විකල් වේ. කුමකින් මත් වුවත් මත් වීමේ ප්‍රතිඵල එකම ය.

පෙර කී යෝගාවචරයා ද තමා ලත් උසස් තත්ත්වයේ ප්‍රතිඵල නිසා මත් වීමකට පත් විය හැකි ය. මුළාවකට වැටිය හැකි ය. පෙර කී පරිදි පාපයන්ගෙන් ආරති විරති තත්වයට පත් වීම නිසා “දැන් මා උසස් ගුණවලට, මාහී ඵලවලට, පත් වී ඇත. මා වෙත පාපයන් විද්‍යාමාන නො වේ. ඒ නිසා මින් එහාට උත්සාහ කිරීමෙන් අමුතු ප්‍රයෝජනයක් ඇති නො වෙනු ඇත.” යන වැරදි අදහස ඔහුට ඇති විය හැකි ය. මේ තත්ත්වය මුළාවකි. මත් පැන් බිචි තැනැත්තාට ඇති වෙන අන්දමේ මුළා ස්වරූපයෙන් ඉවත් වීමේ සංයමය නොහොත් හික්මීම මෙහිදී ඇති කර ගත යුතු වේ. එ කී නුමුළා සංයමය ඉතා වටිනා, එමෙන් ම ඉතා හිතකර සැප ගෙන දෙන උසස් මට්ටමකි. එ බැවින් මංගල කරුණකි.

අප්පමාද්‍යො ව ධම්මෙසු

ධර්මයෙහි නොහොත් යහපත් කටයුතුවල ප්‍රමාද නො විය යුතු ය, ඒවා කල් දමන්නේ නැති ව සිදු කළ යුතු ය, යනු ව්‍යවහාරයට පත් ව ඇති සාමාන්‍ය අදහස යි. මේ අදහස දීමේදී ‘ධම්මෙසු’ යන්නට දී ඇති තේරුම ‘දහමිහි’ යනුයි. ‘දහම්’ යන්න තේරුම් කැරෙන්නේ කුසල් දහම් කියා ය. දියුණු වූ සිත ප්‍රමාදයට පත් වීමෙන් නැවත ආපස්සට ගමන් කළ හැකි ය. බොජ්ඣංග, සතර බ්‍රහ්ම විභරණ, සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධම්, අටි අටහි මග ආදී ගුණධම් පිරිහෙන්නට නො දී ආරක්‍ෂා කළ යුතු ඒවා ය.

නිවන් ලබනු කැමති යෝගාවචරයා ආරති-විරති දෙකෙන් මිදීමෙන් පසු ඇති වෙන උද්දාමයෙන් මුළාවට පත් නො වී සිටින විට සත්‍ය සහ විදර්ශනාව ඉතා සියුම් ලෙස ද වේගවත් ලෙස සහ සෞම්‍ය ලෙස ද ක්‍රියාත්මක වීමට පටන් ගනී. මේ අවස්ථාවේ සිතේ වැඩ කරන ධර්ම මේවා ය. මේ තත්ත්වය බිඳ වැටෙන්නට නො දී ආරක්‍ෂා කර ගැනීමට උත්සුක වීම මෙහි

ඇති අප්පමාදය යි. එකී ධර්ම ස්වරූප යථා පරිදි මනසිකාරයට නො වැටුණ හොත් මෙ තෙක් ඔහු ගමන් කළ මාර්ගය වෙනස් වෙන්නට හෝ ඉන් ඉවතට යන්නට හෝ පුළුවන. එසේ වුව හොත් එකී වේගය අඩු වී යා හැකි ය. නැතහොත් වෙන අතකට යොමු විය හැකි ය. එ සේත් නැත්නම් සහමුලින් නතර විය හැකි ය. එ විට, තමන් අදහස් කළ කාරණය මුදුන් පත් වීම කල් යයි. පමා වේ. එසේ වුව හොත්, එය නැවත වරක් ආරම්භ කිරීමට සිදු වේ. නැවත මුල සිට ආරම්භ කළත්, එය කෙ තරම් දුරට සාර්ථක වේද යි කිව නො හැකි ය. පරිසරය, ශාරීරික තත්ත්වය, නැගී සිටීමේ ශක්තිය, මනසිකාරය ආදී අවශ්‍ය සියලු කරුණු, මේ කාර්යය සඳහා ගැලපෙන අවස්ථාවක් එළඹෙන තුරු සිටිය යුතු වේ. එ වැනි තත්ත්වයක් ඇති කර නො ගෙන, පෙර කී මුළාවෙන් තොර ව සිටීමේදී ඇති වෙන ධර්ම ස්වරූප නො පිරිහෙලා තව දුරටත් ඉදිරියට ගෙන යාමට කටයුතු කිරීම යි “අප්පමාදො ච ධම්මේසු” යන්නෙන් මෙහිදී අදහස් කැරෙන්නේ.

මෙ සේ, සිතෙහි මතු වෙන ධර්මතාව මනා පරීක්ෂාවෙන් යුතු ව, බාධාවකින් තොර ව, අතරමග නතර නො වී, නො කඩවා ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ඉඩ හරින තැනැත්තාට කල් නො යවා ම රහත් මග ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. එය ශ්‍රේෂ්ඨ මංගලයකි.

භාරවො ව නිවාතො ව
සන්තුට්ඨි ව කතස්සකා
කාලෙන ධම්ම සචනං
එතං මංගලමුත්තමං

ගරුක භාවය ද, නැමෙනසුලු
ගතිය ද, සතුටු බව ද, කළ දේ
දන්නා බව ද, කාලයෙහි ධර්ම
ඇසීම ද, මේවා උතුම් මංගල
කරුණු ය.

ගාරවො ව නිවානො ව

වෙ තැන් සිට විස්තර වෙන්නේ රහත් සිනේ ලකුණු යි. මෙහි සඳහන් “ගාරවො” යන්නට සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ ඇති තේරුම නම් ගෞරව සම්ප්‍රයුක්ත වීම යනු යි. බුද්ධාදී උත්තමයන්ට ද මහා සංඝ රත්නයට ද, දෙ මවුපියන්ට ද ගුරුවරුන්ට සහ වැඩිහිටියන්ට ද ගරුසරු දක්විය යුතු ය යනු මෙහි අදහස යි. වැදීම, පිඳීම, හුනස්නෙන් නැගී සිටීම ආදිය ගරුසරු දක්වීමේ ලක්ෂණ යි. මේ සම්මුති තේරුම යි.

පරමාර්ථ වශයෙන් මෙහිදී අපට ලබා ගත හැකි තේරුම කවරේ ද? රූපරාග, අරූපරාග, මාන, උද්ධව්ච, අවිජ්ජා යන ඉතිරි සියුම් සංයෝජන පහ කඩා දමූ තැනැත්තාගේ සිතෙහි ඉක්බිති ව ඇති වෙන ක්‍රියාකාරිත්වය යි. සත්වයා සසරට බැඳ තබන බැමි සියල්ල දැන් මොහු සිඳ දමා ඇත. මේ පුද්ගලයාට දැන් කරන්නට දෙයක් ඉතිරි ව නැත. ඔහුට තිබෙන්නේ සිතෙහි පහළ වෙන ධර්ම ගුරු කොට ගැනීම යි. ඉන් ලැබෙන අණ පමණක් පිළිපැදීම යි. ඇත්ත වශයෙන් ම ඉන් අණක් නො ලැබේ. රහත් සිතක නිරායාසයෙන් සිදු වෙන ක්‍රියා දමය හැර රහත් තැනැත්තාට ගුරු කොට ගත හැකි අන් කිසිවක් ලෝක ධාතුවෙහි නැත. රහත් පුද්ගලයාට එ බැවින් සිදු වෙන්නේ රහත් සිනේ ස්වභාවය පිළිගෙන ඊට අනුකූල වීම පමණ යි. ඔහු ඊට මහත් සේ ගරු කරමින් සිටී. ඔහුගේ සිනේ ප්‍රධානත්වය ගන්නේ ඒ ධර්ම යි. “ගාරවො” යන්නෙන් අදහස් වෙන්නේ මේ ගරුක තත්ත්වය යි. එය ඔහුට මහත් සැප ඵලවන බව, ශාන්තිය උදා කරවන බව මින් කියැවේ.

නිවානො

විනිත, යටහත් ගති පැවතුම් මින් අදහස් කැරෙන බව සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ පවත්නා අදහස යි. බුදු, පසේ බුදු, මහ රහත්, ආර්ය ශ්‍රාවක, ආචාර්ය, උපාධ්‍යාය ආදීන්ට යටහත් ව විනිත ව හැසිරීම මින් දැක්වේ. එහෙත්, රහත් සිතක පවත්නා “නිවාන” ගුණය මීට වෙනස් එකකි. අනුන්ට යහපතක් වේ නම් ඒ සඳහා කළ යුතු සියල්ලට ම එකඟ වී කටයුතු කරන තත්ත්වය මෙහි පෙනෙන්නට තිබේ. මෙ සේ වෙන්නේ ධර්මය ගුරුත්වයේ තබා ගැනීම නිසා ය. ආලවකගේ විමනට බුදු රජාණන් වහන්සේ වැඩම කළ අවස්ථාවේදී උන් වහන්සේට තමාගේ විමනින් පිට ව යන ලෙස ආලවක නියම කළේ ය. උන් වහන්සේ කිසිදු පැකිලීමකින් තොර ව ඊට අවනත වූ හ. නැවත විමනට පිවිසෙන ලෙස ආලවක අණ කළේ ය. උන් වහන්සේ එයට ද එකඟ වූ හ. නැවත ද පිටවෙන ලෙසත් ඇතුළු වෙන ලෙසත් අණ කරන ලදී. දෙ වැනි සහ තෙ වැනි වරට ද උන් වහන්සේ ආලවකගේ අණට අවනත වී ක්‍රියා කළේ එ සේ කිරීමෙන් ආලවකට යහපතක් සිදු වෙන බැවිනි. මෙය රහත් සිතක ක්‍රියාත්මක වෙන නිවාන ගුණය යි.

සන්තුට්ඨි ව කතඤ්ඤතා

තමන්ට ලැබෙන යමකින් තෘප්තියට පත් වී ප්‍රත්‍යයෙහි ගිජු නො වී සිටීම සන්තුට්ඨි යන්නෙන් අදහස් කැරෙන බැව් මෙහි සාමාන්‍ය අදහස යි. ලද දෙයින් මෙ සේ සතුටු වීමට පුරුදු වුව හොත් තමාට ලැබිය යුතු දේ පවා ලබා ගැනීමට එය බාධාවක් වෙන බැවින් සමාජමය වශයෙන් දැඩි ගැටළුවක් පැන නැගීමෙන් පුද්ගලයාගේ ආර්ථික ශක්තිය හීන කරන්නක් ය යනුවෙන් මෙය විවේචනයට ද ලක් වී ඇත. කළ ගුණ සැලකීම “කතඤ්ඤතා” යන්නෙන් අදහස් කැරෙන බව බොහෝ දෙනා කියති. එහෙත් කතඤ්ඤතා යන්නෙහි “කළ ගුණ” යන අදහසක් හෝ “සැලකීම” යන අදහසක් හෝ නැත! එහි ඇත්තේ “කළ දේ දැන සිටීම” යන අදහස පමණි. එ හෙයින් කතඤ්ඤතා යන්නට “කළ ගුණ සැලකීම” යන තේරුමක් දීම කිසි සේත් කළ නො හැකි වාක් මෙන් ම සම්පූර්ණයෙන් වැරදි එකක් ද වේ.

සත්‍යාවබෝධය පිළිබඳ අවස්ථා තුනක් ඇත. සත්‍ය ඥානය, කෘත්‍ය ඥානය සහ කෘත ඥානය යනුවෙනි. මේ අනුව දුක්ඛ සත්‍යය පිළිබඳ සත්‍ය ඥානය නම් දුක් නම් මේ යයි දන ගැනීම ය. එහි කෘත්‍ය ඥානය නම් ඒ ගැන කළ යුත්තේ කුමක්ද යි පිරිසිඳ දැනීම යි. එහි කෘත ඥානය නම් දුක් සම්බන්ධයෙන් කළ යුතු දේ පිරිසිඳ දන හමාර බව යි. සමුදය සත්‍යය පිළිබඳ සත්‍ය ඥානය නම් දුක ඇති වීමට හේතුව මේ ය යි පැහැදිලි ව දන ගැනීම යි. එහි කෘත්‍ය ඥානය දුක් දෙන හේතු නැති කළ යුතු ය යන අවබෝධය වෙත අතර එහි කෘත ඥානය නම් ඒ හේතු ප්‍රහීන වූ බව දැනීම යි. නිරෝධ සත්‍ය ඥානය නම් නිරෝධය මේ ය යි දැනීම යි. එහි කෘත්‍ය ඥානය නම් නිරෝධය සාක්‍ෂාත් කළ යුතු ය යන දැනීම යි. කෘත ඥානය වනුයේ නිරෝධය සාක්‍ෂාත් කර හමාර ය කියා දැනීම යි. මාහී සත්‍ය ඥානය නම් මාහීය මේ ය යි වැටහීම යි. කෘත්‍ය ඥානය වෙනුවෙන් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාහීය භාවිතා කළ යුතු බව වැටහීම යි. එහි කෘත ඥානය නම් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය භාවිතා කොට පිළිපැදු නිම කරන ලද යි දන ගැනීම යි. මේ අවස්ථා දොළහ, දොළොස් ආකාර වූ “යථාභූත ඥාන දර්ශනය” ලෙස ධම්මවක්කපච්ඡන්දන සූත්‍රයේ විග්‍රහ වේ.

මේ සත්‍ය හතරේ ම තුන් වැන්නට එන්නේ “කෘත” අවස්ථාව යි. සත්‍ය හතරට කෘත අවස්ථා හතර යි. ඒ හතර සම්පූර්ණ වූ විට දුකින් නිදහස් වීම සඳහා කළ යුතු සියල්ල සිදු කොට හමාර යි. වෙන කරන්නට දෙයක් ඉතිරි ව නැත. ඒ බව දන ගැනීම “කතඤ්ඤතාව” යි. කළ යුතු දේ සිදු කර අවසාන ය යන දැනීම යි. මෙ සේ දනෙන විට ඒ සමග ඇති වෙන සතුට සන්තුට්ඨිය යි. මේ අනුව, දුකින් නිදහස් වීම සඳහා කළ යුතු සියල්ල සිදු කරන ලද යි යන සතුට “කතඤ්ඤතා සන්තුට්ඨිය” නම් වේ. මෙය ඔහුට අති මහත් සැනසිලියක ස්වරූපයක් බැවින් උතුම් මංගල කරුණක් වේ.

ලෝකීය ධම් ඇසුරෙන් ලැබෙන තුටු බව අස්ථිර සහ නාවකාලික එකකි. එය හිස් ය. දුක් සහිත ය. දුකින් නිදහස් වීමෙන් ලැබෙන තුටු බව ශ්‍රේෂ්ඨ ය. තෘප්තිය (තුට්ඨිය) නම් යම් කාර්යයක් සම්පූර්ණ වූ විට ලැබෙන සහනය යි. එහි අඩුවක් වී

නම් තෘප්තිය නො ලැබේ. අඩුවක් නැති කමේ හැඟීම සන්තුට්ඨිය යි.

කාලෙන ධම්ම සවනං

සුදුසු කල්හි බණ ඇසීම මංගල කාරණයක් බව යි බොහෝ දෙනා දන්නා තේරුම බවට පත් වී ඇත්තේ. අසවල් කාලය බණ ඇසීමට සුදුසු ය, අසවල් කාලය නුසුදුසු ය කියා කාල නියමයක් කිරීම යෝග්‍ය නො වේ. බණ ඇසීමට සුදුසු කාලය කුමක් ද නුසුදුසු කාලය කුමක් ද කියා වෙන් කළ හැකි පදනමක් නැත. උදේ, සවස, දවල් හෝ රැ බණ ඇසීමට තහනමක් නැත. ඒ අනුව “සුදුසු කල්හි” යන්නට දිය හැකි අර්ථ කථනයක් නැත. ඒ අනුව “සුදුසු කල්හි බණ ඇසීම” යනු පැහැදිලි නැති විග්‍රහයකි.

එ සේ නම් මෙහි දැක්වෙන්නේ කුමක් ගැන ද? රහත් සිත්ත උසස් ධර්ම ස්වරූප ක්‍රියාත්මක වේ. එ විට, මේ මතුවෙන්නේ අසවල් ධර්ම ස්වරූපයට අයත් මේ මේ ක්‍රියාකාරිත්වය යැ යි විස්තර වශයෙන් ඒ සිතට දැනේ. මෙ සේ දැනෙන විට ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ සෝභා ආයතනය යි. ධම් ස්වරූප ක්‍රියාත්මක වෙන හඬ ඇසේ. සිදු වෙන නිරුක්ති විග්‍රහයට ඒ ඒ අවස්ථාවන්හිදී සවන් දී සිටීම “ධම්ම සවනං” යන්නෙන් දැක්වෙන තත්ත්වය යි. ඒක ඊට කාලය යි.

මෙය රහත් සිත්ත ක්‍රියාකාරිත්වය බව අමතක කළ යුතු නො වේ. මෙය ඉතා සැනසිලිදයක බැවින් උතුම් මංගල කරුණකි.

බන්තී ව සොවවස්සතා
සමණානං ව දස්සනං
කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා
ඵතං මංගලමුත්තමං

සෞන්දර්ය ද, සුවචනාව ද, සමණ
දර්ශනය ද, සුදුසු කල්හි ධර්ම
සාකච්ඡා කිරීම ද, මේවා උතුම්
මංගල කරුණු ය.

බයලු කටයුතු නිම කොට කෙළෙසුන්ගෙන් සම්පූර්ණයෙන් මිදුණු සිතක රිලහට දක්නට ලැබෙන ක්‍රියාකාරිත්වය බුදු රජාණන් වහන්සේ ගෙනහැර දක්වූ සේක. දැන් අපි ඒ ගැන විමසා බලමු.

බන්ති ව සොවටස්සතා

අන්‍යයන් විසින් නොයෙක් ආකාරයෙන් සිදු කරනු ලබන ශාරීරික සහ මානසික සියලු පීඩාවන්ගෙන් නො සන්සුන් භාවයට හෝ කෝපයට හෝ පත් නො වී ඒ සියල්ල මධ්‍යස්ථ ව ඉවසා සිටීම “බන්ති” (ක්ෂාන්ති) යන්නෙන් අදහස් කැරෙනු යි යන්න පොදුවේ පිළිගැනෙන අදහස වී ඇත. ඉවසීම ක්ෂාන්තියේ ලක්ෂණය යි.

වෙනසක් නැති ව උසුලා සිටීම මෙහි කෘත්‍ය ස්වරූපය යි. දුක්, පීඩා ඉවසා සිටීම සමහරුන්ට නො හැකි වෙන අතර ම දුක් නිවීමේ ගමන් මගට පිළිපත් සමහර අයට සීල, සමාධි, ප්‍රඥ එක ලෙස උසුලා සිටිය නො හැකි ය. සමහර අයට උසුලන්නට පුළුවන් වෙන්නේ සීලය හෝ සීල-සමාධි දෙක හෝ පමණි. සීල, සමාධි, පඤ්ඤ යන මේ තුන ම එක සමාන ලෙස එක ම මට්ටමකින් ඉවසීමට, දරා සිටීමට පුළුවන් කම ඇත්තේ රහතන් වහන්සේ නමකට ය. එ සේ ඉසිලීමට හැකිවෙන අයුරින් සංවිධානය වූ ශක්තිය “බන්ති” නම් වේ.

සීල සමාධි දෙක ලෝකීය තත්ත්වය යටතේ ද ක්‍රියාත්මක විය හැකි ය. ලෝකීය තත්ත්වය යනු කාම ශක්තිය පවත්නා ස්ථානයෙහි ඇති තත්ත්වය යි. එ බැවින් ලෝකීය ධර්ම ඇසුරු කොට වුව ද සීල, සමාධි දෙක පවත්වා ගත හැකි ය. සිතේ මතු වී එන අදහස වැරදි මගක ගමන් කිරීමට ඉඩ නො දී නිසි

මගට යොමු කරවීමෙන් ඇතිවෙන හික්මීම සීලය යි. කාය-වාග් සංවරය ඇති වෙන්නේ එ විට ය. එය පාදක කොට සිතෙහි ඇති වෙන එකඟ බව සමාධිය යි. ලෝකීය ධර්ම ඇසුරු කොට ගෙන ද සීල සමාධි දෙක පවත්වා ගැනීමට මෙන් ම දරා සිටීමට පුළුවන් කම ඇත.

අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත යන මේ ත්‍රිලක්‍ෂණය වැටහෙන්නට- වැටහෙන්නට ලෝකීය දේට ඇති බැඳීම අඩු වේ. ලෝකීය වූ කිසිවක් කෙරෙහි ඕනෑ කමක් හෝ බලාපොරොත්තුවක් හෝ නැති වෙතොත් පමණි ත්‍රිලක්‍ෂණය වැටහෙන්නේ. ඒ කිසිවක සදහන ස්ථිර තත්ත්වයක් නැතැ යි ද ඇත්තේ පවතින තත්ත්වයෙන් වෙනස් තත්ත්වයකට මොහොතක් පාසා පෙරළි-පෙරළි යන ස්වභාවයක් පමණකැ යි ද ප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙන් අවබෝධ වීම අනිත්‍ය දර්ශනය යි. මොහොතින් මොහොත බිඳි-බිඳි, කැඩී-කැඩී වෙනස් වෙවී යන කිසිවක දුක් ස්වරූපය මිස සැප ස්වරූපයක් නැති බව අවබෝධ වීම දුක්ඛ දර්ශනය යි. අනිච්ච, දුක්ඛ යන ස්වරූප දෙක යමක පවතින බව පෙනෙන විට එහි කිසිවකුට අයිතියක් කීමට දෙයක් නැති බවත් හුදෙක් ක්‍ෂණික ව ඇති ව නැති වී යන ක්‍රියා මාලාවක් බවත් වැටහී යාම අනත්ත ලක්‍ෂණය වැටහීම යි. දැන් ඇලෙන්තට දෙයක් නැත. ලෝකීය දෙයෙහි නො ඇලීම ත්‍රිලක්‍ෂණයට අනුව දෙනු ලබන තීරණයෙහි ප්‍රධානතම කෘත්‍ය ස්වරූපය යි.

මෙහිදී ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ ප්‍රඥා ධාතුව යි. ප්‍රඥාව නම් නිවැරදි තීරණ ගැනීමේ හැකියාව යි. සීල-සමාධි දෙක ලෝකීය නිමිති ඇසුරින් පැවැත්විය හැකි අතර ප්‍රඥාව ලෝකීය දෙයෙහි ඇලීම නැති කිරීමට උපකාරී වේ. ප්‍රඥාවේ ස්වරූපය නම් ත්‍රිලක්‍ෂණය සිත තුළට කිඳු බැස ඇති බව යි. ත්‍රිලක්‍ෂණ වැටහීමෙන්, ලෝකීය දේ කෙරෙහි ඇති ඇලීම නැති ව යාම ප්‍රඥාවේ කාර්යය යි. ඇලීම පවත්නා ලෝකීය ධර්ම ඇසුරින් සීල සමාධි තිබිය හැකි නමුත් ඇලීම ඇති තැනක ප්‍රඥාව තිබිය නො හැකි ය. ප්‍රඥාව තිබෙන තැන ඇලීමට ඉඩ නැත. එය නො ඇලීමේ ලක්‍ෂණයෙන් යුතු බැවිනි. සීල, සමාධි, ප්‍රඥා මෙ සේ සමාන ලෙස පැවතීම රහත් සිතෙහි ඇති බන්ධනය යි. මේ තත්ත්වයට සිත පත් වීම මහා සැනසිල්ලකි. එ හෙයින් එය උතුම් මංගල කාරණයකි.

සොවවස්සතා

මෙහි ප්‍රකට තේරුම “සුවච ඛචින් යුත් වීම” යනු යි. සුවච වීම නම් ඕනෑ ම යමක් එකඟ සිතින් පිළි ගැනීමට සූදනම් බව යි. එ සේ පිළිගැනීමට මැලි නො වෙන බව යි. ඕනෑ ම යමක් මෙ සේ පිළිගැනීමට එකඟ වීමේ ස්වරූපය අප වෙත නැත්තේ සෑක බිය අප තුළ පවත්නා නිසා ය. පිළිගැනීමට තිබෙන දේ කුමක් ද යි අප දන්නේ නැත. ඒ නිසා, පිළිගැනීමට හයක්, වකිතයක්, පසු බෑමක් සහ මැලි බවක් අපට ඇති වේ. ඉන් තමන් ට පීඩාවක් හෝ අවැඩක් ඇති වේ ද කියා දන්නේ නැත. එය ඒ වස්තුවෙහි ඇති වරදක් නො වේ. අපට සිදු විය හැකි යැ යි සිතෙන දේ ගැන අප තුළ ඇති වෙන සැකය යි.

රහතන් වහන්සේට එ බඳු බයක් හෝ සැකයක් හෝ නැත. සමහරුන්ට සිත සුළං පිළිගැනීමට බැරි ය. තවත් සමහරුන්ට උෂ්ණ දේශගුණය හෝ සුළඟ පිළිගැනීමට බැරි ය. ඒවා තමන්ට අහිතකර හෝ පීඩාකාරී හෝ වෙනැ යි යන හැඟීම නිසා ඒවා පිළිගැනීමට මැලි වෙති. මෙහි දක්වෙන සුවච භාවය අප සාමාන්‍යයෙන් කථා කරන කිකරු කම නො ව, කී ඕනෑ ම යමක් කිරීමට ඉදිරිපත් වෙන තැනැත්තකු තුළ ඇති වෙන ස්වරූපය යි. රහතන් වහන්සේගේ සිතෙහි සැකය නැත. ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රත්‍යක්ෂ වී ඇති බැවිනි. හය නැත. ඇලීම් නැති බැවිනි. සැකක් නැති වීම හයක් නැත. පෙර කී පරිදි බන්තිය ගොඩනැගුණු සිතෙහි සෝවචස්සතාව නමැති උපශාන්ත ස්වරූපය හට ගනී. මෙය ඉතා උතුම් මංගල කරුණකි.

සමනානං ච දස්සනං

ශ්‍රමණයන් දැකීම මංගල කරුණක් ය යනු ව්‍යවහාරයේ පවත්නා තේරුම යි. හිස මුඛ නිසා එයින් හිස් බවක් කියා පානවා ය යන අදහස මත ශ්‍රමණයන් දැකීම අසුභ ලෙස සමහරු සලකති. බුදු රජාණන් වහන්සේගේ කාලයෙහි ද මේ අදහස සමාජයේ පැවති බව අග්ගික භාරද්වාජ, කසී භාරද්වාජ යන සුත්‍රවල ඇතුළත් තොරතුරුවලින් ද වෙනත් කරුණුවලින් ද පැහැදිලි වේ. අග්ගික භාරද්වාජ බමුණා හිස මුඛ කළ ශ්‍රමණ රූපය දක

කෙ තරම් කෝපයට පත් වී ද යත්, ඔහු බුදු රජාණන් වහන්සේට “මුදු මහණ, වසලය, ඔහෙ හිටු!” කියා ගුගුරා උන් වහන්සේ එළවා දමන්නට තරම් සැහැසි විය. කසි භාරද්වාප බමුණා එ තරම් සැරට කවා නො කළත් නො සතුවක් පෙන්වී ය. “ශ්‍රමණය, මම කුඹුරට බැහැල භාලා වසුරල යි කන්නෙ. තමුසෙන් වෙහෙස වෙලා ගොවිතැන් බතක් කර ගෙන කනවකෝ!” යනුවෙන් උන් වහන්සේට කීවේ ඒ නිසා ය. එ කල පැවති මේ පසුබිම යටතේ උන් වහන්සේ “සමණානං ව දස්සනං” යන්නෙන් වදාළේ ශ්‍රමණයන් දකීම මංගල සම්මත කරුණකැ යි යන අදහස දීමට ද? .

“මහණ” යන වචනය සෑදී ඇත්තේ “සමණ” යන වචනයෙනි. (සමණ-හමණ-මහණ) කෙළෙසුන් සමණය කරන තැනැත්තා හැඳින්වීම සඳහා “සමණ” යන වචනය පාවිච්චි වූ බැව් පෙනේ. “බාහිර ක්‍රියාවලින් කෙළෙසුන් සමනය වීමක් නො වේ” (සමණො තත්ථි බාහිරො) යන බුදු වදනින් මේ බව පැහැදිලි වේ. රාග, දෝස, මෝහ ප්‍රහීන කොට නිවැරදි දැනීමෙන් යුතු ව කෙළෙසුන්ගෙන් හොඳහැටි මිදුණු සිත් ඇති, මෙහි හෝ මින් මතු හෝ කිසිවක් ගැන බැඳීමක් නැති තැනැත්තා ශ්‍රමණ කොටසට අයත් වෙන බැව් බුදු රජාණන් වහන්සේ වදළ සේක.

ලෝභයත් දවේෂයත් අඩු වෙන පමණට සිතේ රත් වීම අඩු වේ. මෝහ තත්ත්වය ද ඒ අනුව අඩු වේ. එ විට ඇති වෙන්නේ නිවුණු ස්වභාවයකි. මෙ කී නිවුණු ගතිය සමනය යි. මේ නිවීම සම්පූර්ණ වෙන්නේ රහත් සිතේ ය. එ තෙක් නිවුණු ගතිය වෙනස් මට්ටමවලින් පවතී. එය ද නිවීමකි. සමනයකි. මෙ කී නිවුණු ස්වභාවය පැවිදි වුවත් කෙරෙහි ද පැවිදි නො වුවත් කෙරෙහි ද පවතී. කොහොම වුණත්, කෙළෙසුන් සමනය වීම සමණ කමේ අයිතියකි. රහත් මගට පෙර ඇතිවෙන නිවීම අසම්පූර්ණ යි. සෝවාන් මගින් මෙහා ඇතිවෙන සමනය ස්ථිර නැත. එය තාවකාලික යි. එහෙත්, වටිනා කම ඉතා අධික යි. සෝවාන් මගේ සිට රහත් බව දක්වා සිදුවෙන සමනය ඒ ඒ ප්‍රමාණයට ස්ථිර වුවත් අසම්පූර්ණ යි. ඒ ඒ අවස්ථාවේ සිදු වෙන සමනය පමණක් ස්ථිර යි. තවදුරටත් සමනය විය යුතු කෙලෙස් තිබෙන නිසා අසම්පූර්ණ යි.

සිත අසමාන භාවයට පත් කරන ධර්ම ඉවත් කිරීම නිසා ශ්‍රමණයාගේ සිත ඒ ඉවත් කළ පමණට සමාන වේ. සම්පූර්ණ සමනය සහිත වූ රහතන් වහන්සේලාගේ ජීවිතය තුළ නිරතුරු ව තිබෙන්නේ සමාන දර්ශනය යි. සමනය වී ඇති බව උන් වහන්සේලාට පෙනේ. උන් වහන්සේලාගේ දර්ශනය එය යි. කෙලෙස් සම්පූර්ණයෙන් සමනය වී ඇති බව තමාට ම දක්නට ලැබීම විශාල ආශීර්වාදයකි. මේ සමාන දර්ශනය උතුම් මංගල කරුණකි.

සමන අවස්ථා සතරකි. සෝවාන් මගින් සිත නිවීම ඉන් පළමු වැන්න යි. සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස යන බැඳීම් තුන කඩා දැමීමෙන් ඇති වෙන සැනසීම යි ඒ. සකදගාමී මගින් කාමරාගයන් ව්‍යාපාදයන් දුබල වී අනාගාමී මගින් සහමුලින් නැති වේ. මේ දෙක දුබල වීම නිසා සකදාගාමී පුද්ගලයා සැනසිල්ල ලබන අතර ඒවා ඉවත් වීම නිසා අනාගාමී පුද්ගලයා සැනසිල්ලට පත් වේ. අනාගාමී පුද්ගලයාගේ ඊළඟ අරමුණ වෙන්නේ රූපරාග, අරූපරාග, දෙක ඉවත් කිරීම යි. එ සේ වෙන විට හොඳ නරක, උස්, පහත් වශයෙන් මැනීම නැති වේ. මේ තත්ත්වයට පත් සිතෙහි උද්ධව්ව නොහොත් කලබලයට පත් වෙන ගතිය නැති වී ගොස් සිත ස්ථිර ලෙස ශාන්ත භාවයට පත් වේ. කළ යුතු යියල්ල කර අවසාන බැව් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ ලෙස පෙනී යන විද්‍යාව ානාහොත් නිවැරදි ක්‍රියා මාර්ගය මේ ය යි ස්ථිර වේ. නැවතත් අවිජ්ජා ඇති නො වේ. මේ ස්ථාවර සමන අවස්ථා සතර යි.

කාලෙන ධර්ම සාකච්ඡා

සුදුසු අවස්ථාව එළඹුණු කල්හි ධර්මය විමසමින් කථා කිරීමත් එ සේ නො එළඹුණු කල්හි තුෂ්ණිමිභූත විමත් රහතන් වහන්සේලාගේ සිරිත යි. රහත් නො වූ අයට වුව ද අන් අය සමග ධර්මය ගැන සාකච්ඡා කළ හැකි ය. එ විට ධර්ම කරුණු මතු වී පිරිසිදු වී පැහැදිලි වේ. සිතේ නිවීම, සැනසිල්ල ඇති කර ගැනීම සඳහා මෙය බොහෝ සෙයින් උදව් වේ. රහතන් වහන්සේලා ධර්ම සාකච්ඡා කරන්නේ අන් අයට ඉන් ලැබෙන ප්‍රයෝජනය සඳහා ය. මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්‍ෂා සතර මත ජීවිතය

පවත්වන උන් වහන්සේලා සුදුසු කල්හි නොහොත් සුදුසු කරුණක් එළඹුණු විටදී පමණක් ධර්ම සාකච්ඡාවේ යෙදෙති. අන් අයගේ ධර්ම සාකච්ඡාව මෙන් නො ව එ තුමන්ලාගේ සාකච්ඡාව විශේෂත්වයක් ගනී. සාකච්ඡාවට භාජනය වෙන ධර්ම උන් වහන්සේලා විසින් පසක් කරන ලද ඒවා ය. ඒවා ගැන උන් වහන්සේලාගේ දර්ශනය ඉතා පැහැදිලි සහ ඉතා නිවැරදි වේ. ඒ වගේ ම, ඒ ගැන කාට වත් ඇදක් පලද්දක් කීමට බැරි අන්දමට සම්පූර්ණ ද වේ. එ තුමන් ධර්ම ගැන පවසන කරුණු එහෙමම යි. ආයෙත් ඒ ගැන මෙහෙමත් වෙනත් බැරි ද කියා වෙනසක් කතා කරන්න දෙයක් ඉතිරි ව නැහැ. මෙය රහත් බවෙහි පවතින උතුම් ගුණයකි. එය මංගල වේ.

තපො ව බ්‍රහ්මචරියං ව
අරියසච්චාන දස්සනං
නිබ්බාණ සච්ඡිකිරියා ව
එතං මංගලමුත්තමං

කෙලෙසුන් තැවීම ද, බඹසර ද,
ආර්ය සත්‍ය දක්ම ද, නිවන්
සාක්ෂාත් කිරීම ද, මේවා උතුම්
මංගල කරුණු ය.

තපො ව බුහිමවරියං ව

ගාථාවේ සිට විස්තර වෙන්නේ අර්භත් ඵලය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා කරන ලද දේ පිළිබඳව ය.

තපො

මෙහි සාමාන්‍ය අදහස වෙනුවෙන් "කෙලෙසුන් තැවීම" යනු යි. එය තපස නම්. අසවල් අසවල් වැරදිවලින් වළකීමැ යි විරති සිල වශයෙන් ඇතිවෙන හික්මීමේදී ඒ ඒ අවස්ථාවට මතු වෙන කෙලෙස් තැවීම එක් ක්‍රමයකි. ප්‍රථම ධ්‍යානාදී වශයෙන් ලැබෙන ලෞකික ධ්‍යාන මාගීයෙන් තාවකාලික ව කෙලෙස් යටපත් කර ගැනීම තවත් විදියකි. මේ ධ්‍යාන තත්ත්වය ස්ථාවර නැත. ඕනෑම අවස්ථාවකදී ධ්‍යාන තත්ත්වය නැති වී ගොස් පෙර පැවති තත්ත්වයට ම සිත පත් විය හැකි ය. කෙලෙස් තාවකාලික ව මැලවුණා මිස ඒවා නැති නො වූ බැවිනි. සෝවාන් ආදී මාර්ගවලින් නැතිවෙන කෙලෙස් නැවත වරක් හටගන්නේ නැත. එ බැවින් ඒ අයුරින් කෙලෙස් තැවීම ස්ථාවර ය. එ මගින් ඒවා මුල් සිඳ අවසාන කැරෙන බැවිනි.

නමුත්, තැවීම යනු කුමක්ද යි අප වඩාත් පැහැදිලි ලෙස තේරුම් ගත යුතු ය. කෙලෙස් අතරින් මූලික වෙන්නේ ලෝභ, දෝස, මෝහ තුන යි. ලෝභ, දෝස දෙක ක්‍රියාවට නැගෙන්නේ මෝහය ඇති නිසා ය. ඒ නිසා, ලෝභ දෝස දෙකේ ක්‍රියාකාරීත්වයට මෝහය මිශ්‍ර වී පවතී. මේ දෙක ක්‍රියාත්මක වෙන මට්ටම අනුව රත් වීම ඇති වේ. මේ රත්වීම ජීවිතය පවත්වා ගැනීමට අවශ්‍ය වෙන රත්වීමේ මට්ටමට වඩා නියුණු එකක් වෙන අතර එය දඩි

ස්වරූපයෙන් ද යුක්ත වේ. එ බැවින්, ඔරොත්තු නො දෙන දුක් ස්වරූපයෙන් ද යුක්ත වේ. යමෙක් තමාගේ සිත තුළින් පැන නගින තාප මට්ටම තමාට දුක් නො දෙන, රිදුම් නො දෙන මට්ටමට රඳවා ගැනීමට වැයම් කරයි ද “තැවීම” නම් එය යි. තැවීම යනු රත්වීම දුක් නො දෙන මට්ටමට ගෙන ඒමට තැත් කිරීම යි. ශරීරයේ ගෙඩියක් හෝ ඉදිමුමක් හෝ හටගත් තැනක ඇත්තේ රත්වීම යි. එ වැනි තැන් ඖෂධ යෝගයකින් තැවීමෙන් කෙරෙන්නේ එකී ස්ථානයේ ඇති වූ අධික රත් වීම ශරීරයේ පවත්නා සාමාන්‍ය තාප මට්ටමට පැමිණෙන සේ අඩු කිරීම යි. එ විට එය සමනය වේ. සමනය වීම නිසා සහනය ලැබේ. තපස යන්නෙන් අදහස් වෙන්නේ ලෝහ දෝස දෙක නිසා සිනේ ඇති වෙන රත්වීම පීඩා නො දෙන මට්ටමට අඩු කොට සමනය කර ලීම යි.

බ්‍රහ්මචරියා

බ්‍රහ්මයන්ගේ හැසිරීම් ස්වභාවය බ්‍රහ්මචරියා යන්නෙන් අදහස් කරෙතැ යි සමහරු කියති. බ්‍රහ්මයන් හැසිරෙන්නේ කෙසේද යි මෙහිදී අප අමුතුවෙන් හැදෑරිය යුතු වේ. බ්‍රහ්මයන් හැසිරෙන ආකාරය අපට පැහැදිලි නැත. එය මේ ආකාරයෙන් විය හැකි ය යි අපට වෙන මොනවා හෝ කරුණු ඔස්සේ සිතා ගන්නට සිදු වේ. එය කො තරම් හරිද යි විමසා බැලීමට බ්‍රහ්මයකු මුණ ගැසී කථා කිරීමට හෝ බ්‍රහ්මයන් ගැන දන්නා කෙනකුගෙන් උපදෙස් ගැනීමට හෝ අපට පුළුවන් කමක් ද නැත. ඒ නිසා එකී අර්ථ දැක්වීම පැහැදිලි එකක් නො වේ.

මෙහිදී ‘බ්‍රහ්මචරියා’ යන්නට ගත යුතු තේරුම නම් “පිරිසිදු හැසිරීම” යනු යි. කඩනොලූ නැති, ඉතා පිරිසිදු හැසිරීම ශ්‍රේෂ්ඨ හැසිරීම යි. තවන ලද සෞම්‍ය සිනේ වැදගත් බව පෙන්වන සාධකය නම් මෙ කී පිරිසිදු හැසිරීම යි. තපස නිසා බ්‍රහ්මචාරී තත්ත්වය ඇති වේ. තපස සම්පූර්ණ වූ විට රහත් සිත ඇති වේ. එ බඳු අයකු නිසා කිසි ම කෙනකු අපිරිසිදු නො වේ. කිසි ම දෙයක් වත් අපිරිසිදු භාවයට පත් නො වේ. සියලු අපිරිසිදු කම් තපස මගින් ඉවත් කොට ඇති බැවිනි.

අරිය සවිවාන දස්සනං

ආර්ය සත්‍යයන් දැකීම මෙයින් අදහස් වෙනු යි යන්න ව්‍යවහාරගත තේරුම යි. දුකත් දුකට හේතුවත් දුක නැති කිරීම සහ එ සේ නැති කරන ක්‍රමයන් යන මේ සතර දැකීම ආර්ය සත්‍ය දර්ශනය බැව් එ සේ තේරුම් දෙන අය දක්වති. මේ අර්ථ කථනය වචන ඔස්සේ ගිය අර්ථ කථනයක් පමණි. ක්‍රියා ස්වරූපය කුමක් ද යි එහි නො දැක්වේ. තමන්ගේ දරුවකු අනාගතයේදී මෙ බඳු කෙනකු විය යුතු යැ යි යම් මවක හෝ පියකු හෝ සිතනොත් එ තැන ඇත්තේ වැරදි දර්ශනයකි. යථා ස්වභාවයට එකඟ නැති දර්ශනයකි. එය දෝෂ සහිත යි, වැරදි යි, එ හෙයින් අනාර්ය යි. යථා ස්වභාවය නො දන එල්බ ගත් ඒ දර්ශනය නිසා ඔවුහු ජීවා විඳිති. ආර්ය සත්‍ය දර්ශනය නිවැරදි නිසාත් නිර්දෝෂ නිසාත් එයින් දුකක් හෝ ජීවාචක් හෝ නො ලැබේ.

ආර්ය සත්‍යය පෙනෙන්නේ හේතු එල අනුව බලන විට යි. එ විට, දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාහී යන ආර්ය දර්ශනය තමාට පැහැදිලි වේ. ඒ ඒ අවස්ථාවේදී කාරණයට අදළ සත්‍ය තත්ත්වය නිර්මල ව නිදොස් ලෙස පෙනේ. එ සේ ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස පෙනීයාම අරිය සවිවාන දස්සන නම් වේ. මේ තත්ත්වය ඔහුට මහත් සැප ලබා දෙන්නක් බැවින් උතුම් මංගල කරුණකි.

නිබ්බාණ සවිජිකිරියා

නිවන සාක්ෂාත් කැර ගැනීම යි. ඉහත කී අන්දමින් නිදොස් දර්ශනය පහළ වූ විට සිතෙහි ඇති වෙන නිවීම හෙවත් නිවුණු ගතිය ඔහුට තමා තුළින් ම දනගන්නට ලැබේ. එය නිබ්බාණ සවිජිකිරියා නම් වේ. මෙය ඒ තැනැත්තාට අති ශ්‍රේෂ්ඨ මංගල කරුණකි.

ඵුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහි
විත්තං යස්ස න කම්පති
අසොකං චිරජං ඛෙමං.
එතං මංගලමුත්තමං.

ලෝකධම් හා ස්පර්ශ වීමෙන්
යමකුගේ සිත කම්පා නො වේ
ද, එහි ඇති අසෝකී බව චිරජ
බව ක්ෂෙම බව මේවා උතුම්
මංගල කරුණු ය.

මේ සා පැහැදිලි ගමන් මගක අවසාන ඵලය කුමක් ද කියා ප්‍රකාශ කිරීමට තථාගතයන් වහන්සේ මතු දක්වෙන ගාථාව වදල සේක.

ඵට්ඨස්ස ලෝක ධම්මෙහි

ලෝක ධම් සමග ස්පර්ශ වීමෙන් කම්පා නො වෙන කෙනකුගේ සිතක ලක්ෂණ මේ ගාථාවෙන් විස්තර වේ. එ කී ලක්ෂණ මොනවා ද?

සෝක නැති	බව
රජස් නැති	බව
කෝම	බව

යනු ඒ ලක්ෂණ තුනයි. මේ කී ලක්ෂණ තුන යම් සිතක විද්‍යමාන වේ නම් ඒ සිත නිසැකයෙන් ම රහත් සිතක් බව හඳුනා ගත යුතු ය. මේ තත්ත්වය ඒ තැනැත්තාට මහත් වූ ආශීර්වාදයකි. එ හෙයින් එය උත්තම මංගල කරුණකි.

ලෝක ධම්

ලාභ, අලාභ, අයස, යස, නින්දා, ප්‍රශංසා, සැප, දුක් යන මේ අට, ලෝක ධම් වශයෙන් සැලකේ. මේවායින් යම් ධම්යක් සමග සිත සම්බන්ධ වෙන විට එය පුපුර්ජන සිතක් නම් සසල වේ. කම්පාවට පත් වේ. පුපුර්ජන සිත කෙලෙස් සහිත නිසා ය. කෙලෙස් ජනනය කරන හෙවත් උපදවන අර්ථයෙන් පුපුර්ජන නම් වේ. රහත් සිතෙහි කෙලෙස් කිසිවක් පහළ නො වේ. එ බැවින්, ඉහත කී ලෝක ධම් අටෙන් කුමක් සමග සම්බන්ධ වුව

ද ඒ එකකින් වත් රහත් සිත වලනය නො වේ. වෙනසකට පත් නො වේ.

අයෝක

තමාගේ සිතෙහි ඇති වෙන රත්වීම තමාට පීඩා ගෙන දෙන මට්ටමට පැමිණේ නම් ඒ පමණට සෝකය හට ගනී. තපසත් නිබ්බාණ සම්පූර්ණයත් නිසා රහතන් වහන්සේගේ සිතෙහි රත් වීම නැති බැවින් ඒ සිතෙහි සෝකය හට නො ගනී. එ බැවින්, රහත් සිත අයෝක වේ. රත් වීම වැඩි බව සෝක යි. සෝක හටගන්නේ ඇලෙන ගතිය නිසා ය. වැඩි වූ රත්වීම මුළු සිරුරෙහි ම පැතිර යාම පරිදේව නම්, දුක්ඛ-දෝමනස්ස දෙක සෝක-පරිදේව යන දෙකෙහි ප්‍රතිඵල යි. දුක්ඛ නම් සෞම්‍ය තත්ත්වය දුෂණය වීම යි. දෝමනස්ස නම් නිවා ගන්නා හැටි නො දන්නා නිසා එය පැතිර යාම නතර නො වී ක්‍රියාත්මක වීම යි.

විරජං

සෝක නො වෙන ස්වභාවයෙන් යුත් සිතෙහි දක්නට ලැබෙන ප්‍රධාන ලක්ෂණය වෙනුයේ රජ්ජනය හෙවත් ඇලීම නැති බවයි. රජ්ජ නම් යමක ඇලෙන ගතියයි. නොහොත් යමකට අල්ලා ගන්නා ගතියයි. කිළිටු බව හට ගන්නේ ඒ මගිනි. ඇලෙන ගතිය නැති නම් කිළිටු ගතියක් ද නැත. ඇලෙන ගතියම යි කිවට කියන්නේ. රහතන් වහන්සේගේ සිතෙහි මේ ඇලෙන ගතිය නැත. එ හෙයින් විරජ බව එහි දක්නට ලැබේ.

බෙම

නිර්භය බව යි ක්‍ෂම යන්නෙන් අදහස් වෙන්නේ. භය හටගන්නේ රාග-ද්වේෂ නිසා ය. රාගයත් ද්වේෂයත් නැත්නම් භයක් නැත. භය යනු බේරෙන්ට බැරි කම යි. බේරෙන්ට බැරි වෙන්නේ දුකෙනි. සියලු දුක් නිපදවන කෙලෙසුන් නැති වූ නිසා බේරෙන්ට කිසිවක් නැත. එ නිසා රහතන් වහන්සේට භයක් නැත. අරහත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ විතරාග, චිතදෝස,

විකමෝහ බැවින් උන් වහන්සේ බය නැත. නැති ගැන්මක් නැත. ලොමු දහැ ගැනීමක් නැත. බියෙන් පලා යන්නේ ද නැති බව ධජග්ග සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ. මෙය ද රහත් සිතක අනිච්චාර්ය ලක්ෂණයකි.

සෝක නැති නැත රජස් නැත. එ විට ක්ෂේම වේ. සෝකයත්, ඇලි කිළිටු වෙන ගතියත් නැති එ හෙයින් ම බියත් නැති මහත් සැනසිලිදායක මට්ටමකට සිත දැන් පත් වී ඇති බව මේ ගාථාවෙන් කියවේ.

එතාදියානි කත්වාන
සබ්බත්ථමපරාජිතා
සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්තිතං
තෙසං මංගලමුත්තමං

මෙ කියන ලද දේ සිදු කළ අය
හැම තැනැත්තී ම අපරාජිත වූවා
හු හැම තැනැත්තී ම සැපතට
පැමිණෙති. එය ඔවුන්හට උතුම්
මංගල කරුණකි.

එතාදිසාහි කපවාන

වේ ගාථාවෙහි අදහස වෙනුයේ ඉහත කී ආකාරයෙන් කටයුතු සිදු කළ නැතැත්තෝ සියලු තැන්හිදී ම අපරාජිත වූවාහු සියලු තැන්හි ම සැපයට ම පත් වෙති යනු යි. එය ඒ නැතැත්තන්ට ශ්‍රේෂ්ඨ සැපයකි. එ බැවින් උතුම් මංගලයකි.

අපරාජිත

රහත් භාවයට පත් වූ නැතැත්තා එ සේ පත් වෙත තුරු සිටියේ පරාජිත තත්ත්වයෙනි. මොහු පැරදුණේ කුමකින් ද? ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ යන සතරෙනි. ජාති නම් ඉපදීම යි. ඔහු මෙතෙක් රුවි නො කළ දේවල් ඉවත් කර ගත නො හැකි ව ඔහු පසු විය. එසේ වූයේ ඒ තුනට හේතුව වූ ඉපදීම බව ප්‍රත්‍යක්‍ෂ නො වූ බැවිනි. දන් ඔහුට එය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වී ඇත. එහෙයින්, ඔහු ඒවායේ හේතුව වූ ඉපදීම නැති කොට ඇත. ඉපදීමේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් හටගත් ජරා, ව්‍යාධි, මරණ යන තුන දන් ඔහුට පරාජය කිරීමට නො පැමිණෙත්. ඒවා නිපදවන නැතැත්තා දන් මොහු විසින් පරාජය කරනු ලැබ ඇත. එහෙයින් දන් ඔහු අපරාජිත යි. හැම තැන ම, හැම දෙයක් ම යහපත් බවට පත් ව ඇත. “තං තෙසං මංගලමුත්තමං” යයි කීවේ ඉහත සදහන් ද කිරීමෙන් යහපත් වෙන්නේ ඒවා කළ අයට ය යන්නයි. නමාට යහපත්ක, සැපත්ක ඇති වීමට නම් නමාගේ සිත නිවා ගත යුතු ය. එය නමා විසින් ම නමාගේ අභ්‍යන්තරයෙන් ම සිදු කළ යුතු නිවීමකි.

බාල ධර්ම ඇසුරු නො කිරීම මහා මංගල සූත්‍රයේ එන ප්‍රථම මංගල කරුණ යි. මෙය දුක් නිවා ගැනීමේ නොහොත් සැනසිල්ල ලඟා කර ගැනීමේ ප්‍රථම පියවර වේ. පළමු කොට පවිකම්චලින් ඇත් විය යුතු ය. එ සේ ඇත් වෙන පමණට සැනසිල්ල ලැබේ. සිතේ ඇතිවෙන පාප ධර්මවලින් වැලකිය යුතු ය. හටගත් පාප ධර්ම සිතෙන් හැකි තාක් දුරට දුරු කළ යුතු ය. මෙ තෙක් ඇති නො වූ පාප ධර්ම අමුතුවෙන් ඇති නො වීමට වග බලා ගත යුතු ය. මෙ සේ කරන විට සිත පිරිසිදු බවට පත් වේ. අනෙක් අතට හොඳ ගුණ ධර්ම සිතෙහි වැඩි දියුණු කර ගත යුතු ය. දුක නිවා ගැනීමේ මගෙහි ගමන් කරන තැනැත්තා මුලින් ම කළ යුතු දේ මෙය යි. මෙය නො කොට ඊට වඩා ඉහළ තත්ත්වයන්ට ලඟා වීමට නො හැකි ය. මෙ සේ සිත පිරිසිදු කර ගෙන යහපතට නැඹුරු වීම මූලාරම්භය වේ. යම් තැනැත්තකු මේ ටික කරනවා නම් එය ඔහුට සැප පිණිස ම වේ.

රහත් ඵලය සඳහා අවසානය දක්වා ම ක්‍රියා කළ යුත්තේ “අසේවනා ච බාලානං - පණ්ඩිතානං ච සේවනා” බව මින් පැහැදිලි වේ. ඒ අනුව සිත දියුණු වෙමින් සියල්ලෙන් ම අපරාජිත ව (ජය ගෙන) සියලු සැපතට පත් වේ.

මෙ සේ පියවරින් පියවර විස්තර වූ අවස්ථා නිස් අටක් මහා මංගල සූත්‍රයේ දක්වේ. ඒවා මෙ සේ සම්පිණ්ඩනය කොට දක්විය හැකි ය. එ නම්-

1. අසේවනා ච බාලානං
2. පණ්ඩිතානං ච සේවනා
3. පුජා
4. පුජනිය
5. පතිරූපදේස වාස
6. පුබ්බෙ ච කත පුඤ්ඤතා
7. අත්ත සම්මා පණ්ඩි
8. බාහුසච්ච
9. සිප්ප

10. විනය
11. සුසික්ඛිතො
12. සුභාසිත වාචා
13. මාතං පිතු උපට්ඨාන
14. පුත්තදරස්ස සංගහ
15. අනාකුල කම්මන්ත
16. දන
17. ධම්මචරියා
18. ඤාතකානං සංගහො
19. අනවජ්ජ කම්ම
20. ආරති වීරති පාපා
21. මජ්ජිමනික සංදේස
22. අප්පමාදෝ ව ධම්මේසු
23. ගාරවෝ
24. නිවානෝ
25. සන්තුට්ඨි
26. කතඤ්ඤතා
27. කාලේන ධම්ම සචන
28. ඛන්ති
29. සෝචචස්සතා
30. සමණදස්සන
31. කාලේන ධම්ම සාකච්ඡා
32. තපෝ
33. බුභ්මචරියා
34. අරියසච්ච දස්සන
35. නිබ්බාණ සච්ඡිකරියා

36. අයෝක

37. චිරජ

38. බෙම

මේවා එකිනෙක පසු කරමින් යන විට සිතෙහි පහළ වෙන තත්ත්වය සහ ලක්ෂණ ක්‍රමයෙන් විස්තර කරන ලදී. දෙ වැනි පියවරට ළගා විය හැක්කේ පළමු පියවර පසු කළ විට ය. ඒ අනුව සුත්‍රයේ දක්වෙන යම් අවස්ථාවකට එළඹිය හැක්කේ ඊට මූලින් ඇති අවස්ථාවට පත් වීමෙන් පසුව ය. එ වැනි ක්‍රමානුකූල ගමන් මාර්ගයක් මෙහි දක්වේ.

අස්ඵතා ච බාලානං යන්තෙන් දක්වන ලද බාල ධර්ම කොතෙක් දුරට පවතී ද? ඒවා ක්‍රියාත්මක වීම නතර වෙන්නේ කොසි අවස්ථාවේදී ද? අනාගාමී පුද්ගලයාගේ චිත්ත සන්තානයෙහි පවා බාල ධර්ම තව දුරටත් රැඳී ඇති බව මීට ඉහතදී අපි සාකච්ඡා කෙළෙමු. ඔහුගේ සිතෙහි රූපරාග, අරූපරාග, දෙක පවතී. ඒවා ඉවත් වෙන්නේ රහත් මගිනි. මේ අනුව, මූලින් පටන් ගත් “අස්ඵතා ච බාලානං” යන කාර්යය සම්පූර්ණයෙන් මුදුන්පත් වෙන්නේ රහත් මගේදී බව පැහැදිලි වේ. ඒ අතරතුරේදී ඇති වෙන ඒ ඒ මට්ටමේ නිවා ගැනීම් නිසා මතු වෙන සැතපිල්ල සුළුපවු නො වේ. ඒවා ද ඒ ඒ අවස්ථාවේදී ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨ වේ.

මෙසේ පුද්ගලයා රහත් මගට පත් වෙන තුරු සිදු වී තිබෙන්නේ කුමක් ද? “කපෝ” යන්නෙන් විස්තර වූ තැවීම සිදු වී තිබේ. පිරිසිදු හැසිරීම (බ්‍රහ්ම චරියා) ඔහු ඇති කර ගෙන තිබේ. එ විට, ලෝක ධර්මවලින් කම්පා නො වී අයෝක, චිරජ, බෙම යන ලක්ෂණ මතු වේ.

ඉතා පහළ මට්ටමකින් පටන් ගෙන එකිනෙකට ක්‍රමානුකූල ලෙස සම්බන්ධ වෙන සේ අවසානයේ රහත් බව කරා යොමු කෙරෙන මාර්ගය පෙන්වීම ලොවීතුරා භාගවත් බුදු රජාණන් ටහන්සේගේ ප්‍රකට දේශනා විලාසයකි. මහා මංගල සුත්‍රයේ මේ දේශනා විලාසය දක්නට ලැබේ.

අති සුභං කෝට්ඨේ දේවානන්ද මා හිමි පාණන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලි කර වදාරන ලද පරිදි මහා මංගල සූත්‍ර විස්තරය මෙතෙකින් සමාප්ත යි.

මේ සූත්‍රයෙහි දක්වෙන කරුණු හොඳින් විචහා ගෙන ඒ අනුව කටයුතු කිරීමෙන් හැම දෙන ම අති ප්‍රශස්ත උතුම් වූ අමාමහ නිවනින් සැනසීම ලැබීමේ වාසනාව උදකර ගනිත්වා!

(මහා මංගල සූත්‍ර විස්තරය නිම.)

ශ්‍රී කලාහාණ්ඩම් ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය

417, බොද්ධිමාලෝක මාවත

කොළඹ - 7

දු. ක :- 2696494

රු. 100/-

ISBN 955 - 9419 - 12 - 9